

INDUSTRIENS
UTREDNINGSSINSTITUT
ARKIVET

V. P. M.

angående vissa ekonomiska verkningar för Sveriges
del av en nordisk tullunion.

Denna utredning har - enligt under hand från kungl. handelsdepartementet den 5 november 1949 erhållet uppdrag-utförts av byrådirektören i Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, P.G. Wehnersten, forskningsassistenten i Industriens Utredningsinstitut, fil. lic. J. Nordensson samt kanslisekreteraren S. Hj. Lord.

Stockholm den 9 december 1949.

Innehållsförteckning.

3

	<u>Sid.</u>
I. Inledning.	5
II. Allmän del.	8
III. Speciell del.	
A. Förutsättningar.	20
B. Redogörelser för olika branscher, (varuområden)	
1. Malmbrytning och metallindustri.	
a) malmbrytning	28
b) järn och stål	28
c) ferrolegeringar	31
d) metaller, obearbetade	33
e) metaller, halvfabrikat	34
f) järn- och metallmanufaktur, gjutgoods m.m.	37
g) skeppsvarv	40
h) övrig verkstadsindustri	40
2. Jord och stenindustri.	45
a) porslinsindustri	46
b) glasindustri	49
3. Träindustri.	
9 a) sågverk och hyvlerier	51
b) snickeri- och möbelfabriker	52
4. Pappers- och grafisk industri.	
a) massaindustri	54
b) pappersbruk och pappfabriker	54
c) papp- och pappersvaruindustri	55
5. Livsmedelsindustri.	
a) allmän livsmedelsindustri	56
b) konservindustri	56

	4
	Sid.
6. Textil- och beklädnadsindustri.	58
7. Läder- och gummiindustri.	
a) garverier	63
b) skoindustri	64
c) gummivaruindustri	66
8. Kemisk-teknisk industri.	
a) allmänt om kemisk-teknisk industri	70
b) kväveindustri	72
9. Jordbruk och fiske.	76
C. Översiktlig tablå över innehållet under B.	78
IV. Sammanfattning.	83
Bil.1. Förteckning över hörda industrirepresentanter samt därvid använt frågeschema.	88
Bil.2. Förteckning över för utredningen anlitade statistiker och tulltekniska experter.	92
Bil.3. Exkurs angående "normalt jämviktsläge" som utgångsläge för tullunionen.	93

I. Inledning.

Sedan april månad 1948 har ett gemensamt nordiskt utskott för ekonomiskt samarbete, med representanter från Sverige, Norge och Danmark, varit sysselsatt med att utreda möjligheterna för införande av en nordisk tullunion. Inom den närmaste tiden väntas ett betänkande från utskottet bli publicerat.

Vid en nordisk ministerkonferens den 20-21 oktober 1949 i Stockholm, vari bl.a. ledamöter från det ovannämnda utskottet deltog, lämnades en översiktlig redovisning för innehållet i utskottets blivande betänkande. Under de resonemang, som sedan fördes på basis av denna redogörelse överenskomms bl.a., att man inom Sverige, Norge och Danmark, var för sig, snarast skulle söka närmare klargöra de ekonomiska problem, som uppstå för de skilda länderna vid ingående i en nordisk tullunion.

Den 1 november 1949 var frågan om liberaliseringen av den europeiska handeln föremål för behandling inom Paris-organisationen. I detta sammanhang anmälde den danske utrikesministern enligt överenskommelse mellan de nordiska ländernas utrikesministrar frågan om det nordiska ekonomiska samarbetet och ställde i utsikt, att en rapport över resultatet av utredningarna på området skulle tillställas Paris-organisationen före den 15 december 1949. - Som ett andra led i anhängiggörandet av denna fråga i Paris besökte de tre utrikesministrarna representanten för den ameri-

kanska Marshall-administrationen, ambassadören Harriman, och överlämnade ett memorandum med närmare upplysningar i ämnet. Avsikten härmed var att orientera den amerikanska regeringen i saken och att söka väcka dennas intresse för en finansiell medverkan inom Marshall-planens ram till lösande av vissa speciella problem, som, närmast för Norges del, väntades uppkomma vid ett genomförande av tullunionsplanerna.

Utförandet av de vid oktoberkonferensen i Stockholm beslutade specialundersökningarna om de ekonomiska verkningarna av en tullunion för de enskilda nordiska länderna har icke omhänderhaftts av det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete. I Danmark och Norge har utredningsuppgiften sålunda anförtrotts de organ, som syssla med nationalbudgetarbetet. På svensk sida ha särskilda utredningsmän tillkallats för ändamålet. På initiativ från de svenska utredningsmännen hölls den 24 november 1949 ett sammanträde i Oslo mellan dem, som inom respektive länder fått sig ålagda dessa ekonomiska utredningsuppdrag. Efter diskussion av utredningsuppdragets närmare innebörd, olika vägar att komma fram till resultat och möjligheterna att åstadkomma något resultat överhuvudtaget i avsaknad av intint samarbete mellan de tre ländernas utredningsmän, statistiker och näringsliv, kom man överens om vissa gemensamma allmänna utgångspunkter för utredningsarbetet, för vilka närmare redogöres i det följande.

De svenska utredningsmännen ha för sin del funnit det vara angeläget att göra undersökningen för Sveriges del i nära kontakt med näringslivets representanter och sådan har också erhållits såväl genom personliga sammankomster som brevlödes. En redogörelse för den, som utredningsmännen i och för detta ändamål kontaktat återfinnes i bil.1.

Utredningen tar främst sikte på att få en grundval för ett klarläggande av vissa sidor av de samhälls-ekonomiska problem, som för Sveriges del kunna uppstå vid genomförandet av en tullunion.

Det måste redan här framhållas, att det ur utredningsteknisk synpunkt hade inneburit stora fördelar, om utredningen hade kunnat genomföras som en gemensam nordisk uppgift. Då detta på grund av olika skäl ej varit möjligt, måste utredningsresultatet behäftas med alla de svagheter, som häröra från tvånget att göra löst grundade antaganden om de övriga nordiska ländernas ekonomiska förhållanden på olika områden. Denna allmänna reservation kommer det att finnas anledning upprepa i skilda sammanhang.

Utredningen är uppdelad i en allmän del innehållande en teoretisk genomgång av problemställningarna m.m. och en speciell del, vari de konkreta problemen för enskilda branscher ^{behandlas} med utgångspunkt från vissa förenklade förutsättningar. Avslutningsvis är intagen en kort sammanfattning med ett försök att ange de allmänna slutsatser, som kunna dragas för Sveriges del.

II. Allmän del.

Den första fråga som måste beröras är vad som skall förstås med en tullunion mellan ett antal länder. Enligt numera vedertagen internationell terminologi innebär en tullunion att några tullsatser mellan de i unionen deltagande länderna ej bestå samt att unionsländernas tullförhållanden äro likartade gentemot icke deltagande länder. En fullständig tullunion skall principiellt omfatta alla varor och tjänster, men det föreligger intet hinder mot att den göres partiell. Vid sidan av den formella innebörden av begreppet tullunion skall här endast i förbigående erinras om de regler som i den ännu icke ratificerade men dock till en viss grad normerande "Havannastadgan" finnas för etablerandet av en tullunion mellan två eller flera länder.

Tullunionens allmänna syfte är att i vederbörande länder i större utsträckning kunna taga tillvara de fördelar som internationell arbetsfördelning och specialisering anses innebära. Tullunionen kan sägas vidga hemmamarknaden för företag i olika näringsgrenar inom unionsområdet. Detta innebär icke blott att borttagandet av tullarna kan väntas öka effektiviteten t.ex. på grund av stordriftens fördelar hos de traditionella hemmamarknadsindustrierna utan även att exportindustriernas konkurrensförmåga utanför unionsområdet kan stärkas på grund av den styrka det effektivitetsmässigt utgör att ha en relativt bred bas i hemmamarknaden. Möjligheterna för nya exportindustrier att växa fram ökas av samma skäl. Införandet av en tullunion bör däremot icke syfta till att försämra betingelserna för handeln med icke deltagande länder. Det framgår av det anförda, att skälet för att i ett konkret fall införa en tullunion i första hand är att den antas medföra ekonomiska fördelar för hela unionsområdet på längre sikt. I själva verket ha dessa fördelar i all-

mänhet helt enkelt postulerats i diskussionen och ej i olika fall ansetts kräva någon närmare utredning och bevisning. Man har stött sig på allmänt vedertagna satsar från teorien om den internationella handeln. Diskussionen och åsiktsskiljaktigheterna ha i stället huvudsakligen rört de relativa fördelarna respektive nackdelarna på kort sikt i respektive länder. Denna ensidighet i diskussionen har hindrat vägen för en realistisk avvägning av för- och nackdelarna, som måste ligga till grund för ett ståndpunktstagande till tullunionen ur rent ekonomiska synpunkter. Om allmän enighet råder om att tullunionen på längre sikt länder hela unionsområdet till gagn, så förefaller det icke osannolikt och åtminstone värt vidare undersökning, om icke dessa fördelar kunna fördelas så att samtliga länder vinna på att ingå i tullunionen. Det förefaller vidare för diskussionen snedvridande att visserligen förutsätta att fördelar kunna vinnas på längre sikt men ej söka ange storleksordningen av dessa. Man avskär sig ju då från möjligheten att konkret ställa uppoffringar på kort sikt mot fördelar på längre sikt.

Det skall erkännas, att det icke blott praktiskt utan även principiellt ställer sig svårt att finna ett mått på fördelarna på längre sikt. Det har emellertid befunnits angeläget framhålla dessa synpunkter, emedan det är uppenbart, att en grund för en slutlig avvägning mellan för- och nackdelar av en tullunion endast kan erhållas sedan man fått till stånd en utredning om tullunionens verkningar på kort och lång sikt, som icke utgår från varje land utan från hela Norden. En dylik utredning måste uppenbarligen från början läggas upp som ett sammordiskt arbete. Föreliggande utredning och de omdömen den innehåller kan redan av dessa skäl icke utgöra en fast grund för en slutlig avvägning av för- och nackdelar ens ur svensk synpunkt utan representerar närmast ett försök att kartlägga de tendenser på relativt kort

sikt, som skulle kunna utlösas i Sverige på olika områden om en tullunion infördes under vissa närmare specificerade omständigheter. Den representerar icke ett försök att förutse hur anpassningarna på olika områden kunna tänkas äga rum för att man skall komma fram till den slutliga jämvikt, som erfordras för att de stora fördelarna skola kunna skördas. Härför skulle krävas ett underlag för att bedöma aktioner och reaktioner icke blott i Sverige utan även i övriga nordiska länder som utredningsmännen icke besitta.

Raserandet av de inbördes tullmurarna och upprättandet av en gemensam tullmur utåt bör - om det skall tjäna sitt syfte - medföra förändringar såväl på kort som på lång sikt i storleken och sammansättningen av de varuströmmar som gå mellan unionsländerna och i samband därmed i respektive länders produktions- och handelsstruktur. Det är uppenbart att därest sådana förhållanden existera att dessa förändringar av valutaskäl m.m. ej kunna komma till stånd, så är avskaffandet av de inbördes tullmurarna i och för sig praktiskt taget betydelselöst. Särskild uppmärksamhet kräver i detta sammanhang andra restriktioner eller hinder för handeln än tullar, främst kvantitativa restriktioner och valutarestriktioner samt hinder för effektiv konkurrens: institutionella monopol, kartellöverenskommelser etc.

De kvantitativa regleringarna kunna betraktas som handelshinder av betydligt högre potens än tullarna och det är ju också bekant, t.ex. från Danmark, att motiven för att tillgripa tullar för att skydda produktionen inom landet av olika varor praktiskt taget försvinna, om införseln och därmed den utländska konkurrensen ändå fullständigt kan regleras på annat och effektivare sätt. Detta hindrar icke att tullar kunna ha en viss betydelse för enstaka varuslag även vid snäv kvantitativ importreglering, men under alla förhållanden blir deras betydelse helt beroende av de kvantitativa restriktionernas

praktiska utformning. Generellt kan sägas, att verkningarna av införandet av tullfrihet i Norden skulle bli utomordentligt små, därest de kvantitativa restriktioner som nu sättas för handelsutbytet bleve bestående. Av enahanda betydelse som de kvantitativa handelsrestriktionerna äro de konkurrensbegränsande åtgärderna. De fördelar som tullunionen antagits medföra, väntar man sig i regel skola komma till stånd genom en ökad konkurrens mellan nordiska företag, som på längre sikt leder till ökad specialisering, bättre utnyttjande av stordriftens fördelar och därmed ökad effektivitet. En förutsättning för att tullunionen skall kunna tjäna sitt syfte är ju då, att de tendenser den utlöser, icke försvagas genom marknadsuppdelande och konkurrenseliminierande karteller i syfte att konservera de före tullunionens införande bestående förhållandena. Därmed är icke sagt att icke vissa typer av överenskommelser, t.ex. sådana som direkt syfta till specialisering av tillverkningen mellan nordiska företag inom en bransch kunna vara fullt i överensstämmelse med tullunionens syfte.

Som tidigare nämnts har man hittills i utredningar och pressdebatt beträffande tullunionsfrågan som regel fört diskussionen på ett allmänt plan och oftast blott sökt ange de möjliga verkningarna på kort och lång sikt av införandet av en tullunion i Norden. Men om man går vidare från denna generella analys till ett studium av på vilket sätt, i vilken omfattning och på vilka specifika områden som tullunionen skulle påverka de nordiska ländernas ekonomi, därest den genomfördes i en konkret situation, dras uppmärksamheten mycket snart till arten av detta utgångsläge. Det kräves en ingående analys av hur de ekonomiska förhållandena gestalta sig i utgångsläget liksom arten av de ekonomiska utvecklingstendenser, som ej äro direkt beroende av tullproblemen.

Utredningsmännen ha här befunnit sig i ett visst dilemma. Å ena sidan är det i högsta grad önskvärt att i en ut-

redning om de sannolika verkningarna av en tullunion tillgodose kravet på realism och nära anknytning till verkligheten i största möjliga utsträckning. Å andra sidan måste utredningen koncentreras på den förändring, som själva genomförandet av tullunionen innebär, varför man måste söka abstrahera denna så mycket som möjligt från andra möjliga, samtidiga förändringar i samhällsekonomin. Enligt utredningsmännens mening kan denna senare koncentration endast åstadkommas om man väljer ett sådant utgångsläge, där införandet av en tullunion som sådan kan vara en tillräckligt väsentlig faktor för att ändra de deltagande ländernas handels- och produktionsstruktur. Detta innebär helt enkelt, att det ekonomiska läget i unionsländerna måste ha vissa speciella, för tullunionens fundamentala egenskaper. Det har också förefallit meningslöst, att analysera en eventuell tullunions verkningar utifrån ett läge, där sådana reglerande och dirigerande åtgärder vidtagas, som enligt vad ovan anförts göra varuströmmarna mellan länderna oberoende av existerande tullar.

Man skulle i korthet kunna säga, att en viss samhälls-ekonomisk balans, inre såväl som yttre, måste tänkas råda i de länder, som skola ingå i en tullunion, för att dennas inflytande, positiva såväl som negativa, skall få sina rätta proportioner. Men det synes dessutom önskvärt, att denna balans nåtts under något så när normala förhållanden. Det vore sålunda olyckligt att till utgångspunkt välja ett läge, där visserligen en generell balans uppnåtts mellan inhemsk efterfrågan och tillgång på varor med gällande prisnivå och vid jämvikt i bytesbalansen, men där efterfrågans inriktning såväl för konsumtion som för investering är onormal på grund av under kriget eftersatta behov.

Det här uppställda kravet på ett normalt jämviktsläge som utgångspunkt för utredningen har tillsammans med det

faktum, att ett dylikt läge icke för närvarande föreligger i Norden, medfört en förskjutning eller rättare sagt betydelsefull utvidgning av utredningsuppdraget. Till problemen om tullunionens verkningar komma nämligen de problem, som skapandet av de nödvändiga förutsättningarna för en effektiv tullunion ställer. Det är utredningsmännens uppfattning, att dessa problem såvitt möjligt böra åtskiljas i utredningen, emedan det vore oriktigt och vilseledande att bland tullunionens konsekvenser även inrymma de ekonomiska balanssvårigheter, sammanhängande med eftersatta behov, etc., vilkas övervinnande visserligen är en förutsättning för etablerande av en effektiv tullunion men som samtidigt också är något som under alla förhållanden ingår i de nordiska ländernas ekonomisk-politiska målsättningar.

Dessa båda - i varje fall principiellt skilda - problemkomplex ha kommit att sammanblandas i den allmänna diskussionen om en tullunion. I resonemangen om en övergångsperiod, varunder såväl tullmurar som kvantitativa restriktioner skulle avvecklas inbördes successivt, har man sålunda såsom motiv för behovet av en sådan period framhållit dels att de allmänna ekonomiska förutsättningarna för en tullunion kunna väntas föreligga först så småningom dels ock att de anpassningssvårigheter, som till följd av de inbördes tullarnas borttagande uppstå inom de deltagande länderna, lättare övervinnas om de uppkomma efter hand. Det faktum att en övergångsperiod kan främja båda dessa syften bör emellertid icke hindra, att man håller isär å ena sidan de problem, som sammanhänga med förutsättningarna för ingåendet av en tullunion och å andra sidan verkningarna av att en tullunion etableras.

Övergångsperioden är emellertid av stor betydelse även ur en annan synpunkt. Det förhåller sig nämligen så. att nackdelarna av unionen ju i huvudsak konstitueras av det anpassningstvång som raserandet av den inbördes tullmuren i varie-

rande mån för med sig för de deltagande ländernas näringsliv. Inom vissa gränser måste det av tullunionen som sådan aktualiserade anpassningstvånget stå i proportion till den tid, varunder unionsingåendet kunnat anteciperas inom respektive länder. Härav följer, att det är av betydelse för en utredning om tullunionens verkningar att göra antaganden om den tidsrymd, som tillåtes förflyta mellan den dag, då tullunionen beslutas och den tidpunkt, då den genomföres.

Inledningsvis har berörts de stora svårigheter, som möta vid ett försök att mäta de långsiktiga vinsterna av tullunionen. Eftersom utredningsuppdraget närmast avser en kartläggning av de kortsiktiga svårigheterna, aktualiseras i första hand frågan om vilka möjligheter, som finnas att i ekonomiska termer ange storleken av sådana anpassningar, som måste komma till stånd för att tullunionen skall kunna genomföras respektive dem som framtvingas sedan tullunionen en gång införts. Det bör omedelbart förutskickas, att det ensidigt från svensk sida redan av brist på material icke är möjligt att komma fram till kvantitativa preciseringar härvidlag. Det synes dock vara av intresse att mot bakgrunden av de tidigare anförda allmänna synpunkterna försöka klargöra den preliminära innebörden av olika försök att ge kvantitativ precision åt olika slags anpassningskostnader.

Till en början är det väl klart, att problemen i första hand böra betraktas ur samhällsekonomisk synpunkt och att de speciella företags- och privatekonomiska problemen kunna skjutas åt sidan.

Vad beträffar skapandet av den nödvändiga normala ekonomiska jämvikten i utgångsläget är ju detta ett önskemål, som icke aktualiseras speciellt av tullunionsprojektet utan är en målsättning för samtliga nordiska länder, bland annat i deras egenskap av deltagare i Marshallssamarbetet. Tullunionen bör i detta avseende belastas, endast om det kan

visas att dess genomförande vid en viss tidpunkt ställer särskilda krav på respektive länders resurser.

För att ge en uppfattning om storleksordningen av de hinder, som stå i vägen för ett omedelbart genomförande av en tullunion, är det av intresse att i första hand söka utreda kostnaderna för att tillfredsställa eftersatta konsumtions- och investeringsbehov i de nordiska länderna. Dessa kostnader kunna betraktas som ett kapitalbehov av engångsnatur, som lätt kan omskrivas i behov av utländsk kredit. Till en del kunna ju tullunionshindren - om handelsrestriktionerna mellan de nordiska länderna tänkas upphävas - ge sig till känna som ett underskott i betalningsbalansen gentemot ett annat nordiskt land och kreditbehovet riktar sig sålunda primärt mot detta land, som i sin tur kan få ett behov att kunna konvertera betalningsöverskottet.

Något annorlunda ställer det sig med de tendenser till potentiella förändringar i bytesbalanserna, som även vid "normaliserade" efterfråge- och produktionsförhållanden under i övrigt oförändrade förhållanden kunna bli aktuella, därest de kvantitativa restriktionerna upphävas. Dessa förskjutningar äro icke av engångsnatur utan äro uttryck för de strukturella förändringar i varuströmmarna, som tendera att komma till stånd till följd av förändringar i konkurrenssituationen.¹⁾ De kunna därför ej heller översättas i investerings- eller kreditbehov eftersom det ej finna anledning, att handeln mellan de nordiska länderna på längre sikt skall vara bilateralt balanserad. De kunna däremot vara uttryck för en bristande jämvikt (t.ex. i bestående växelkurser) i den ekonomiska politiken. Det förtjänar betonas, att den

1)

Om kvantitativa restriktioner utåt bibehållas, kunna de vara i viss mån av tillfällig karaktär.

grad, i vilken man får betrakta potentiella förskjutningar i betalningsbalansen till följd av upphävda kvantitativa restriktioner som uttryck för "eftersatta" behov respektive normala långsiktiga förändringar givetvis sammanhänger med på vilken nivå den nödvändiga samhällsekonomiska jämvikten tänkes nådd. Det synes sålunda svårt att skilja de investeringsbehov, som allmänt sett föreligger för att skapa inre och yttre jämvikt i ett land, från dem, som äro förenade med att skapa de nödvändiga förutsättningarna för en tullunion.

Hittills ha vi diskuterat de olika slags kostnader, som kunna uppstå genom att de kvantitativa restriktionerna tänkas upphävda praktiskt taget omedelbart. Upphävandet av de inbördes tullmurarna medför analoga verkningar. Om man koncentrerar sig till de kortsiktiga anpassningskraven, som tullunionen medför, måste som tidigare nämnts, hänsyn tagas till den tidrymd, varunder tullunionen anteciperats i de berörda länderna. "Anpassningskostnaderna" bli tydligen störst om de beslutas och genomföras samtidigt.

Tullunionens verkningar för ett land kunna klassifieras i följande grupper:

- 1) Ökad avsättning på de övriga nordiska marknaderna för vissa varor på grund av överlägsen konkurrensförmåga.
- 2) Ökad avsättning för vissa varor på grund av förbättrad konkurrenskraft i förhållande till producenter i icke deltagande länder till följd av den preferens på den nordiska marknaden, som tullunionen skapar. Denna preferensställning kan även ta sig uttryck i en ökad avsättning på det egna landets marknad tack vare ett eventuellt förhöjt tullskydd genom den gemensamma tullmuren.
- 3) Ökad konkurrens från övriga unionsländer kan medföra minskad avsättning och inskränkning av produktionen av vissa varor.
- 4) Ökad konkurrens från icke deltagande länder som en

följd av ett genom den gemensamma yttre tullmuren sänkt förutvarande tullskydd kan minska avsättningen av vissa inhemska varor och medföra produktionsinskränkningar.

Det är av denna uppräknning tydligt, att tullunionen kan kräva en strukturförändring av näringslivet i de deltagande länderna, något som under en övergångsperiod tar sig uttryck i extraordinära investeringsbehov och eventuella förskjutningar i handelsbalansen. I samband med verkningarna under 1) och 2) kunna sålunda investeringsbehov uppstå inom olika näringsgrenar, vilka icke behöva kompenseras av minskat investeringsbehov på annat håll. Men dessa behov böra som regel kunna efter hand tillfredsställas inom ramen för den normalt finansierade kapitalbildningen. Beträffande följderna under 3) och 4) måste den eventuella samhällsekonomiska förlusten anses utgöras av det fall i nationalprodukten, som kan bli resultatet av att vissa företag inom ett land bli utkonkurrerade och att produktionsutrustningen blir obsolet. "Kostnaderna", som eventuellt skola debiteras tullunionen, äro då de investeringar som behöva göras för att sysselsätta eventuellt lediga produktionskrafter lika effektivt som före tullunionen. Men även beträffande dessa investeringar är det ingenting, som i och för sig hindrar, att de kunna finansieras genom inhemsk kapitalbildning, eftersom de sannolikt ha hög samhällsekonomisk räntabilitet. Avgörande är om anpassningarna kunna genomföras som ett led i en normal utveckling eller om de i stället komma att hindra denna.

Ett behov av utländska krediter härrörande från ett extraordinärt investeringsbehov kan följaktligen uppstå i ett land som Norge, om mycket stora negativa effekter (punkterna 3) och 4)) bli det omedelbara resultatet, medan möjligheterna att tillgodogöra sig de positiva (punkterna 1) och 2)) endast succesivt inträda. Under sådana förhållanden kan icke anpassningarna fogas in i den normala utvecklingen utan utgöra

temporärt en ytterligare börda för det norska folkhushållet. Skapandet av en övergångsperiod blir här av strategisk betydelse för storleken av de extraordinära investeringsbehov, som kunna uppstå som en följd av tullunionen.

I detta sammanhang påkallar skillnaden mellan samhälls-ekonomiska och företagsekonomiska förluster och kostnader uppmärksamhet. Bortfallet av ett tullskydd och tillkomsten av utländsk konkurrens kunna uppenbarligen skapa stora företags-ekonomiska förluster, vilka eventuellt böra kompenseras av samhället. Kapitalvärdet i ett företag kan således praktiskt taget helt försvinna även om realkapitalet ur samhällsynpunkt alltjämt har ett visst värde. Om företaget efter tullunionen endast kan få täckning för de rörliga kostnaderna, kan det ur samhällets synpunkt vara rimligt att de fasta kostnaderna avskrivs med en gång och företaget därefter drives tills produktionsutrustningen är nedsliten eller tills övriga produktionsfaktorer, arbetskraft, råvaror, bränsle etc. kunna användas med större avkastning på annat håll. Här behöver endast framhållas, att de krav, som kunna uppstå gentemot samhället om ersättning för företagsekonomiska förluster i respektive länder till följd av tullunionen svårligen kunna översättas i ett behov av utländsk kredit.

Som allmän regel bör man enligt utredningsmännens mening gå ut ifrån att utländska krediter endast böra ifrågasättas i samband med extraordinära och därmed engångsartade investeringsbehov och/eller tillfälliga betalningsunderskott mellan de nordiska länderna. Såsom med tullunionen omedelbart förenade finansiella behov böra vidare endast karakteriseras sådana, som icke skulle uppstå, om den ekonomiska utvecklingen i de nordiska länderna fortsatte inom ramen för nuvarande tullsystem.

Det intima sambandet mellan å ena sidan den tidrymd, under vilken man kan förutse och invänta det definitiva

genomförandet av tullunionen, och å andra sidan storleksordningen av de slutliga övergångssvårigheterna gör det omöjligt att generellt beräkna de investerings- och kreditbehov, som direkt äro att föra på tullunionens konto.

Det har tidigare starkt markerats, att arten och storleksordningen av de svårigheter, som äro förenade med införande av en nordisk tullunion äro beroende av den nuvarande ekonomiska situationen, de sannolika förhållandena i det läge, då tullunionen kan genomföras och förekomsten av olika slags övergångsperioder. Varje försök att konkretisera svårigheterna måste därför bygga på vissa speciella förutsättningar och under sökningsresultaten måste bedömas med hänsyn härtill. Det är givetvis ur många synpunkter önskvärt att välja så realistiska förutsättningar som möjligt. Denna regel har dock icke här kunnat uteslutande följas. För att teoretiskt kunna avgränsa problemställningarna och praktiskt genomföra utredningen har det varit nödvändigt att i så stor utsträckning som möjligt förutsätta faktiska förhållanden såsom oförändrade och i räknestycket endast införa de direkt med tullunionen förenade förändringarna. I verkligheten undergå ju samhällsekonomiens olika delar en ständig förändring och de anpassningsprocesser, som införandet av en tullunion utlöser, påverka och påverkas av alla delar av det ekonomiska livet.

III. Speciell del.

A. Förutsättningar.

Följande speciella och förenklade förutsättningar ha valts som riktpunkter för analysen av verkningarna på olika varuområden av att tullunionprojektet tänks realiserat. Förutsättningarna ha av praktiska skäl icke på alla punkter helt kunnat följas. Detta har i förekommande fall särskilt anmärkts.

1. De nödvändiga allmänna förutsättningarna (inga "eftersatta" behov etc.) för etablerande av en tullunion ha antagits föreligga, när vi bedömt verkan av de inbördes tullarnas borttagande och det ändrade tullskyddet utåt.

Alla hinder - i form av inbördes importrestriktioner - för internordisk konkurrens att göra sig gällande i full utsträckning ha vidare förutsatts borttagna.

2. Tullunionen har i övrigt antagits genomförd i nuvarande läge. - Utgångspunkt har sålunda tagits i näringslivets nuvarande struktur och konkurrenskraft på olika områden. Beträffande norska och danska förhållanden borde bedömningarna ha skett utifrån ett läge, då eftersatta investeringsbehov blivit fyllda. Hänsyn härtill har också tagits i de ganska få fall, där någon möjlighet härtill förelegat. - Hänsyn har dock i viss utsträckning även tagits till pågående eller planerade utbyggnader av produktionskapaciteten.

3. Tullunionen tänkes genomförd på en gång utan övergångsperiod.

Antagandet är orealistiskt men är av praktisk utredningsteknisk natur och syftar dessutom att renodla de anpassningar, som genomförandet av en tullunion kan ställa. Det måste betonas att man härigenom får en "maximuminventering" av anpassningsproblemen.

4. Växelkurserna tänkas oförändrade. De nordiska ländernas pris- och kostnadsnivåer antagas utveckla sig likartat.

Denna premis är nödvändig för att kunna göra uttalanden av olika företags konkurrensförmåga på olika nordiska marknader.

5. Inga speciella konkurrenshämmande åtgärder antagas vidtagna som en följd av tullunionens införande eller som en följd av att de kvantitativa regleringarna upphävas.

6. Arbets- och kapitalmarknaderna antagas icke fullt fria.

De problemen, som sammanhånga med omflyttningar av arbetskraft inom Norden och koordinering av investeringspolitiken etc. har ansetts höra till ett senare stadium i utredningsarbetet för en tullunion. De hänföra sig närmast till frågan om fördelningen mellan de nordiska länderna av bördor och fördelar och om en eventuell utjämning av bestående ekonomisk skiljaktighet mellan unionsländerna.

7. Unionsländernas ekonomiska politik i vad avser skatter, subventioner, subsidier, handelsrestriktioner utåt etc. har antagits bliva koordinerade i den mån detta kräves för att tullunionen skall kunna tjäna sitt allmänna syfte.
8. Lantbruket och den därtill direkt anknutna livsmedelsindustrien m.m. samt vissa institutionella monopol, t.ex. spritmonopol och tobaksmonopol, ha antagits kunna följa särskilda regler inom en tullunion och ha därför icke behandlats här.
9. Direkta ransoneringar av vissa varor antagas - ehuru teoretiskt förenliga med tullunionen - icke förekomma annat än beträffande i punkt 8 berörda områden.
10. Den gemensamma tullunionen har antagits konstituerad i överensstämmelse med internationella regler och i övrigt på sätt som närmare utvecklas nedan.
11. Kvantitativa restriktioner utåt ha antagits kunna bestå men i så fall koordinerade mellan unionsländerna.

Detta antagande har införts, emedan det framstod som orimligt att som en kostnad för tullunionen draga in alla de betalningssvårigheter, som skulle uppkomma om de nordiska länderna generellt släppte alla kvantitativa restriktioner innan de internationella betingelserna härför föreligga. Verkingarna av den preferens, förutom tullpreferensen, som t.ex. Sverige därmed kan erhålla på övriga nordiska marknader gentemot icke deltagande länder,

ha däremot där så varit möjligt eliminerats.

12. De av aktuella pris-, kostnads- och växelkursrelationer skapade internationella konkurrensförhållandena ha antagits oförändrade.

13. Den yttre tullmuren (d.v.s. tullunionens gemensamma tullskydd) har antagits för varje område konstruerad så, att den ger ett vägt genomsnitt av de tre ländernas nuvarande tullskydd.

Enligt internationella regler skall den yttre tullmuren ge en generell tullnivå utåt, lika med genomsnittet av vad som tidigare gällde i de tre länderna. Hur den yttre tullnivån för varje vara och varuområde i praktiken kommer att bli kan emellertid icke klarläggas förrän efter ingående förhandlingar och överväganden.

Efterson anknytning i så hög grad av bl.a. praktiska skäl sökts till aktuella förhållanden, är det skäl att dröja något vid den bild av det allmänna ekonomiska läget i de nordiska länderna, som tages som utgångspunkt för diskussionen av tullunionens verkningar på olika områden.

Det ekonomiska läget i Sverige har för de syften, som här äro relevanta, ansetts kunna karakteriseras som ett relativt normalt jämviktsläge. Visserligen föreligga icke betingelser för ett slopande av handelsrestriktionerna generellt. Den svenska importen från Danmark och Norge torde emellertid i alla väsentliga avseenden kunna betraktas som fri. Gällande avtal torde nämligen ge i det

närmaste fullt utrymme åt dansk och norsk leveransförmåga. I Sverige föreligga inga eftersatta behov av någon betydelse för genomförandet av en nordisk tullunion.

Den ekonomiska situationen i Danmark och framför allt Norge är icke densamma som i Sverige. Betydande eftersatta behov - inom vida gränser oberoende av vilka normer man väljer för att definiera dem - föreligga särskilt i Norge och detta gäller såväl konsumtionsbehov som investeringsbehov. Som en följd av att anspråken på produktivkrafterna äro betydligt större än produktionsförmågan, föreligger ett latent inflationstryck som motverkas genom konsumtions-, investerings- och handelsregleringar. Betingelser för att upphäva de kvantitativa handelsrestriktionerna ens gentemot övriga nordiska länder äro ej för handen. Det har emellertid icke ansetts möjligt att i en rent svensk utredning ange storleksordningen av de eftersatta behoven i de båda andra nordiska länderna. Den danska situationen är över huvudtaget svår att karakterisera, emedan det från svensk sida icke är möjligt att konstatera, om den förhållandevis höga konsumtionsbenägenheten i landet är tillfällig eller normal.

I anslutning till å ena sidan de inledningsvis anförda allmänna synpunkterna på problemställningen och å andra sidan till de som riktpunkter uppställda speciella förutsättningarna om det sätt varpå tull-

unionen hypotetiskt tänkts ske har undersökningen om konsekvenserna för Sveriges del på olika områden utförts efter följande schema.

Ett upphävande av de kvantitativa handelsrestriktionerna mellan de nordiska länderna tänkes primärt genomförd såsom en nödvändig förutsättning för tullunionen. Ett försök har gjorts att uppskatta vad detta skulle innebära i form av ökade leveranser från respektive i vissa fall till Sverige. När så varit möjligt har ett försök gjorts att bedöma om dylika exportökningsmöjligheter till någon del äro en följd av existerande eftersatta behov i Norge respektive Danmark. I den mån detta är fallet kunna krediter aktualiseras. När exportökningsmöjligheterna äro uttryck för normala och långsiktiga tendenser aktualiseras anpassningar av mera allmän art, vilka kunna ingripa på alla områden i respektive länders ekonomi. Dessa förskjutningar kunna icke antas omedelbart ge upphov till kreditbehov.

Nästa steg är att söka bilda sig en uppfattning om vad skapande av en tullunion i och för sig kan medföra i fråga om ökad konkurrenskraft på andra nordiska marknader respektive ökad konkurrens på den svenska marknaden. I båda fallen ha försök gjorts att skilja mellan verkningarna dels av tullfriheten inom Norden dels av preferensställningen gentemot andra länder dels av förändringar i tullskyddet för den inhemska marknaden, som kunna följa vid upprättandet av en gemensam tullmur.

Det bör återigen betonas att omdömena ej äro generella utan måste ses mot bakgrunden av de speciella förutsättningar, som äro uppställda. Skälen till att de icke getts kvantitativ precision har anförts tidigare. Utredningen avser sålunda icke att skissera en sannolik utveckling eller en sannolik anpassningsprocess utan att ge en översikt och analys av de potentiella primära verkningarna av att en tullunion genomföres i en viss situation och på ett visst sätt. Därmed är endast en utgångspunkt skapad för en analys av vilka åtgärder, som äro mest lämpliga att tillgripa för att överkomma svårigheterna.

Undersökningar om de ekonomiska verkningarna av en nordisk tullunion, företagna isolerat i varje land, hade uppenbarligen - även med de ytterst förenklade förutsättningar, som gjorts - fått större konkretion och jämförbarhet om aktuell och tillfredsställande statistik hade förelegat beträffande de olika länderna. Så är emellertid icke fallet. Av den anledningen har det inte varit möjligt att annat än i grova drag ställa handeln med olika varor i relation till den inhemska produktionen respektive försörjningen i varje land.

Det statistiska underlaget för en faktisk jämförelse av aktuella produktionskostnader inom oli-

ka näringsgrenar och branscher i respektive länder är ytterst svagt och någon på siffror grundad produktionskostnadsanalys har därför icke kunnat åstadkommas.

Antagandena om den yttre tullmurens konstruktion har redan av statistiska skäl blivit ytterst approximativa och kunna mycket väl ha blivit direkt missvisande även sedda mot bakgrunden av de förenklade regler, som i den föreliggande utredningen uppställts för dem. Utredningsmännen ha därför i större utsträckning än vad som ursprungligen varit avsikten fått stödja sig på de uppgifter och kommentarer, som kunnat lämnas av representanter för olika branscher vid de "hearings", som anordnats. Förteckning över de organisationer och personer, som närvarit vid dessa, liksom det frågeschema, som legat till grund för diskussionerna, lämnas i bilaga 1.

B. Redogörelse för olika branscher (varuområden).

1. Malmbrytning och metallindustri.

a) Malmbrytning.

Inom detta område torde någon direkt effekt av en tullunion icke uppkomma, då malmen i alla länderna äro tullfria och handeln icke hindras på annat sätt.

b) Järn och stål.

Tackjärn och skrot äro i alla länderna tullfria. Valsat material (handelsfärdigt järn och stål) är i Sverige i allmänhet belagt med viktullar, som efter nuvarande importvärde ge en incidens på 4-10 %, härav plåt och band 7-10 %. Före kriget gav tullarna ungefär 10-18 % relativt tullskydd. I Norge utgår å vissa produkter en låg tull, men sett i stort kan man säga att tullfrihet råder. I Danmark slutligen äro dessa produkter tullfria.

Vid konstruerande av en gemensam yttre tullmur skulle man enligt våra tidigare redovisade, för utredningsarbetet valda förutsättningar (som för järnindustrins del få anses relativt realistiska) få till ungefär hälften sänkta tullar i Sverige, medan den tidigare tullfria importen till Danmark och Norge skulle beläggas med förslagsvis 3-5 % tull. Den aktuella totala försörjningsbalansen för de tre länderna i 1.000-tal ton beträffande valsat och handelsfärdigt stål (inkl. smidesjärnsrör) framgår av följande tabell.

	<u>Prod.</u>	<u>Imp.</u>	<u>Exp.</u>	<u>"Kons."</u>
D	60	260	-	320
N	70	250	någon	320
S	900	600	125	1.400

Den danska produktionen förutses inom kort komma att nå upp till cirka 100.000 ton. Den nuvarande norska järnproduktionen omfattar bleckplåt samt vissa andra produkter. Det planerade nya järnverket i Mo i Norge beräknas emellertid sedan den första byggnadsetappen utförts - ge ett tillskott av 180.000 ton och efter hand skulle Norge bli självförsörjande med järn och även möjligen exportör av vissa slags handelsjärn. Den nu pågående utbyggnaden av järnindustrin i Sverige väntas medföra en produktionsökning, som med undantag för vissa sortiment (särskilt grövre balkar och bleckplåt) skulle möjliggöra i stort sett självförsörjning med järn samtidigt som exporten av kvalitetsstål skulle kunna bibehållas eller ökas. En import i storleksordningen 200.000 ton förutses erforderlig även efter utbyggnaden av den svenska järnindustrin.

För närvarande exporterar Sverige vissa slag av ifrågakvarande produkter till Danmark och Norge huvudsakligen kvalitetsstål men även rör. Exporten till vardera landet har en storleksordning av 10 - 15 miljoner kronor.

De låga kraftpriserna i Norge äro naturligen i och för sig en fördel för den norska stålproduktionen.

Ett ingående av en tullunion synes knappast ge

några direkta följder i anledning av en eventuell konkurrens mellan de nordiska ländernas järnindustrier på den gemensamma hemmamarknaden. Den yttre tullmuren blir däremot en betydelsefull och till konstruktionen svår-löst fråga. Vad först gäller den ovan antagna sänkningen av tullskyddet för den svenska järnproduktionen ha vi fått den uppfattningen, att dess verkan i ett läge motsvarande det som nu råder skulle bli relativt ringa. Redan nu torde de stora utländska järnproducenterna inom vida gränser anpassa sina exportpriser med hänsyn till varierande tullskydd på olika marknader. Priset på belgiskt järn torde sålunda vid försäljning på Sverige vara lägre än på Danmark, men efter den svenska förtullningen blir importprisnivån i stort sett lika för båda länderna.

I en ändrad konjunktur kan stor risk uppstå för dumpning från de stora europeiska järnproducenterna likaväl som försök att via internationella karteller och dylikt differentiera kokspriserna till den svenska järnindustrins nackdel. Det får anses värdefullt att i en sådan situation ha kvar möjligheten till höjning av tullarna till exempelvis förkrigstidens relativa nivå. En generell antidumpinglag skulle givetvis kunna utgöra en ersättning för höjt tullskydd. I en tullunion torde denna möjlighet icke stå till buds.

Danmark och Norge torde vara ovilliga att införa tullskydd även i så ringa utsträckning som här presumeras. I Danmark äges järnverket av den danska mekaniska industrien, som jämväl förbrukar en stor del av det importerade järnet. Såväl i Norge som i Danmark synes man lägga stor vikt vid att den mekaniska industrien har tillgång till stål till gällande världsmarknadspris utan tull-

belastning. Någon avsikt att ge eventuellt behövt skydd åt den norska stålproduktionen i form av tullar synes sålunda icke föreligga.

c) Ferrolegeringar.

I alla länderna är råmaterial för tillverkning av ferrolegeringar tullfritt. I Danmark och Norge äro ferrolegeringar tullfria. I Sverige utgår tull för kiseljärn och kisel-manganjärn (i fortsättningen tillsammans såsom "kiseljärn") med 7 öre/kg och för wolframjärn med 35 öre/kg. Övriga ferrolegeringar äro tullfria. Tullen för kiseljärn representerar vid nuvarande onormalt höga priser endast 10-12 % relativt tullskydd. I förhållande till förkrigspriserna torde incidensen ha utgjort ca 25 %. Tullincidensen för wolframjärn var 1947 ca 3 % och 1938 ca 5 %.

Wolframjärn produceras i Sverige men icke i Norge eller Danmark. Normalt exporterar Sverige betydande kvantiteter wolframjärn, dock ej till Norge eller Danmark. En tullunion torde komma att medföra sänkning eller borttagande av tullskyddet för denna vara. Eventuella verkningarna härav synas dock obetydliga.

Det problem, som uppstår inom ferrolegeringsområdet, är därför helt att hänföra till kiseljärn. Danmark har icke någon produktion härav och en endast ringa konsumtion. Norge har en produktion, som 1946 uppgick till ca 30.000 ton (omräknat på bas 45 %) med ett värde av ca 8 miljoner sv.kr. 1948 års produktion utgjorde ca 43.000 ton. En utbyggnad till ca 80.000 tons kapacitet planeras. Den norska produktionen går till huvudsaklig del på export. Svensk produktion hade 1947 ett värde av

4,5 miljoner sv.kr. För närvarande är Sverige i det närmaste självförsörjande. Vid fortsatt stegring av förbrukningen i samband med utbyggnaden av stålproduktionen är det sannolikt, att import från Norge måste komma till stånd i viss utsträckning (oberoende av för dyrningen genom tullarna).

Den norska produktionen torde till följd av låga produktionskostnader ha en avsevärt större konkurrensförmåga än den svenska. I tillverkningsvärdet representerar nämligen elkraftkostnaden 25-30 %, varför Norge i denna produktion har en avgjord fördel av sina låga kraftpriser. Den norska produktionen är vidare av en helt annan storleksordning än den svenska, vilket ytterligare kommer att poängteras sedan de pågående utvidgningarna i Norge genomförts. Slutligen lär den norska produktionen kunna hållas igång under större delen av året, medan den svenska i stor utsträckning med hänsyn till knappheten på elkraft måste bedrivas säsongmässigt. Detta medför å ena sidan större kapitalkostnader per producerad enhet, men möjliggör å andra sidan utnyttjande av billig överskottskraft.

Den svenska ferrolegeringsindustrin synes tillmäta sitt gällande tullskydd avsevärd betydelse för den inhemska produktionen. De svenska järnverken betona å andra sidan betydelsen av tullfrihet för kiseljärn, så järnindustrin kan köpa sina råvaror till världsmarknadspris. Vi ha själva inte kunnat bedöma vad ett borttagande av tullen gentemot Norge skulle innebära. Den maximala verkan skulle möjligen kunna bli ett nedläggande av den svenska produktionen.

Kiseljärn tillverkas hos Wargöns AB (arbetarantal 1.100) och Gullspångs Elektrokemiska AB (arbetarantal 125). Wargöns AB tillverkning omfattar förutom andra ferrolegeringar även papper m.m. till ett sammanlagt värde av 20 miljoner kronor (inkl. kiseljärn). Gullspångs tillverkar förutom kiseljärn även wolframjärn, molybdenjärn och elektrodmassa.

d) Metaller, oarbetade.

Metaller i oarbetad form, äro tullfria i alla tre länderna. Handelsutbytet de nordiska länderna emellan av dessa varor hindras heller icke för närvarande av de kvantitativa handelsregleringarna. Några speciella verkningar på detta område efter etablerandet av en tullunion skulle sålunda i ett läge motsvarande det nuvarande icke behöva inträffa.

Norsk produktion av zink utgör för närvarande 40 - 45.000 ton och planeras ökad i avsevärd grad. De norska produktionsförutsättningarna här äro goda särskilt med hänsyn till de låga elkraftpriserna, som spela en stor roll för produktionskostnaderna. Det förefaller trots detta icke sannolikt, att en eventuell uppbyggnad av svensk produktion av zink skulle erfordra tullskydd och därför påverkas av en eventuell tullunion.

Vad beträffar aluminium, där ävenså elkraftpriset är av väsentlig betydelse i produktionskalkylen, är den svenska produktionen för närvarande icke konkurrensduglig på världsmarknaden. Efter den beslutade utbyggnaden till 8 - 9.000 ton, som väntas bliva

färdig 1953/54, skulle dock produktionskostnaden ha sjunkit betydligt och eventuellt möjliggöra¹⁾ konkurrens till världsmarknadspriser. Norsk aluminiumproduktion, som för närvarande utgör 30 - 35.000 ton, planeras utökad betydligt. En kapacitetsnivå på 60.000 ton har nämnts. En betydande norsk export till Sverige äger för närvarande rum. Möjligheter till utökning härav torde föreligga. Man synes emellertid kunna förutsätta, att den svenska aluminiumproduktionen kan upprätthållas utan tullskydd även sedan norsk produktion utbyggs. Viss prispressande verkan på aluminium i oarbetad form till följd av ett bortfall i en tullunion av det svenska tullskyddet för halvfabrikat av aluminium kan måhända göra sig gällande (jämför följande avsnitt).

e) Metaller, halvfabrikat.

Halvfabrikat av bly och zink äro tullfria i alla tre länderna och torde sakna betydelse i här förevarande sammanhang, varför nedan endast halvfabrikat av koppar, mässing och aluminium behandlas.

I Danmark och Norge äro vissa slag av mässing- och kopparhalvfabrikat belagda med viktullar, som för 1947 ge mycket låga incidenser (1-3 %).

1) Fram till 1972 åtnjuter aluminiumproduktionen statlig subvention i viss mindre omfattning (ett par procent av världsmarknadspriset).

Övriga halvfabrikat äro i dessa länder tullfria.

I Sverige ge viktullarna incidenser (1947) å 4-6 % för såväl koppar-, mässings- som aluminiumhalvfabrikat.

Den gemensamma yttre tullmuren synes efter de för utredningen gjorda förutsättningarna komma att innebära en sänkning i förhållande till den nuvarande svenska tullnivån men en höjning av de andra ländernas tullskydd.

I nedanstående uppställning anges ungefärliga siffror (närmast avseende 1947) över produktion, import och konsumtion av de olika varuslagen inom detta område (1.000 ton).

Kopparhalvfabrikat:

	<u>Produktion</u>	<u>Import</u>	<u>Export</u>	<u>"Konsumtion"</u>
D	-	9	-	9
N	någon	10	-	10
S	52	3	10	45

Mässingshalvfabrikat:

D	-	1	-	1
N	-	2	-	2
S	20	9	-	29

Aluminiumhalvfabrikat:

D	-	0,1	-	0,1
N	5	1,6	1	5
S	9	4	-	13

Den norska produktionen av aluminiumhalvfabrikat, som uppgivits vara effektiv, sannolikt i nivå med den svenska, bedrivs av samma verk, som tillverkar aluminium, varför möjligheter där föreligga, att i produktionskalkylen för halvfabrikat tillämpa ett lägre råvarupris än sådana verk, som måste arbeta med inköpt aluminium. (En ökad konkurrens från norsk sida

å den svenska marknaden tack vare de i en union borttagna - visserligen redan nu låga - tullarna torde därför möjligen kunna verka prispressande på oarbetad aluminium tillverkad i Sverige).

De norska aluminiumhalvfabrikaten torde därför ha betydande konkurrenskraft på den svenska marknaden. Ehuru för närvarande avgörande kvantiteter av halvfabrikat införes till Sverige även från andra länder än Norge, torde den planerade utbyggnaden medföra i stort sett självförsörjning.

De nuvarande handelsrestriktionerna torde icke i någon avsevärd grad hindra norska leveranser till Sverige. Ökade leveranser från Sverige till Danmark och Norge av först och främst halvfabrikat av koppar och mässing skulle sannolikt komma till stånd vid friare handelsförhållanden. Största delen av Danmarks och Norges import av dessa varor kommer från Storbritannien (här bortses från de regelbundna legobearbetningsaffärerna, där svenska metallverk bearbeta koppar för dansk räkning).

Sammanfattningsvis kan sägas, att det är sannolikt, att ett hävande av de inbördes handelsrestriktionerna skulle medföra möjligheter för ökade leveranser av svenska koppar- och mässinghalvfabrikat till Danmark och Norge. Hävandet av den inbördes tullmuren betyder för metallhalvfabrikaten föga med undantag för aluminiumhalvfabrikat, där effekten kan bli ökad konkurrens på svenska marknaden från norsk sida.

Den ändrade yttre tullmuren skulle för svensk produktion innebära minskat tullskydd i Sverige men ökad konkurrensförmåga i Danmark och Norge i förhållande till leveranser från t. ex. Storbritannien.

Det torde emellertid vara att vänta, att man från dansk och norsk sida motsätter sig införande av för den mekaniska industrien kostnadsfördrande tullar på halvfabrikat.

Vid samtal med representanter för den svenska halvfabrikatindustrien ha vi fått intrycket, att effekten av en nordisk tullunion totalt närmast skulle bli till fördel för den svenska industrien. Hotet beträffande norska aluminiumhalvfabrikat synes sannolikt icke bli alltför stort. Effektivitetsökning torde kunna vinnas beträffande övriga halvfabrikat genom ökad avsättning.

f) Järn- och metallmanufaktur, gjutgods m.m.

Beträffande detta heterogena produktionsområde är det icke möjligt för oss att göra annat än vissa allmänna uttalanden, enär de speciella förhållandena på olika detaljområden icke ha hunnit undersökas.

Medelincidenserna år 1947 för hela det här ifrågavarande området utgjordes för Danmark och Sverige ca 5 %, medan Norge hade ca 10 %.

En gemensam yttre tullmur kan väntas medföra en medelincidens någonstans mellan 5 à 10 %.

Nedanstående uppställning är avsedd att ge en översiktlig bild av läget inom de olika länderna under 1947. Siffrorna inrymma - i synnerhet för Sveriges del - vissa dubbelräkningar och äro sammanställda från olika källor. De tåla därför ingen detaljgranskning men torde i stora drag återge strukturen, om ock icke den aktuella nivån, någor-

lunda riktigt.

(Milj. sv.kr.)

	<u>Produktion</u>	<u>Import</u>	<u>Export</u>
D	304	58	29
N	180	98	6
S	1.018	91	140

Beträffande det inbördes handelsutbytet kan nämnas, att Sverige under 1947 exporterade för 7 milj. sv.kr till Danmark och för 11 milj. sv.kr. till Norge. Danmark levererade för 4 milj. sv.kr. till Sverige.

En betydande del av den svenska exporten till Danmark och Norge utgöres av verktyg.

"Eftersatta behov" synes föreligga i Danmark och Norge beträffande matbestick, rostfria artiklar, fotogenkök och andra konsumtionsvaror.

Den svenska industrien torde på flera områden vara mer konkurrenskraftig än motsvarande norska och danska. Detta gäller naturligen i första hand de områden, där Sverige normalt har betydande export, såsom olika slag av verktyg, vissa slags skruvar o.d., rostfritt (särskilt i förhållande till Norge) m.m. För de varor på detta område, där råvaran ingår med stor del i produktionsvärdet är skillnaderna i konkurrensförmågan mellan olika tillverkare mindre.

Vid upphävande av inbördes handelsrestriktioner torde den svenska industriens avsättningsmöjligheter på Danmark och Norge öka i avsevärd grad, särskilt beträffande husgeråd o.d. (inkl. fotogenkök) men även verktyg, byggnadsbeslag m.m. Någon större

5
import från Danmark och Norge torde icke vara att vänta. Det är dock sannolikt, att danska industrien kan ställa om till vissa specialiteter, som kunna vinna ökat insteg på den svenska marknaden.

Enligt vad som upplysts skulle borttagande av de inbördes tullarna, som på detta område äro mycket låga, i regel icke ha något väsentligt inflytande på varuutbytet.

För många artiklar synes den preferens, som i en tullunion skapas i Danmark och Norge gentemot leveranser från t. ex. Storbritannien, öka avsettningsmöjligheterna.

För närvarande möter den svenska exporten av här ifrågavarande produkter ett visst motstånd särskilt genom de i Sydamerika insättande handelsrestriktionerna. En viss latent "överkapacitet" synes i detta fall för närvarande föreligga, som skulle kunna utnyttjas för de danska och norska marknaderna.

Rent teoretiskt skulle sannolikt en effektivitetsökning genom längre serier etc. inträffa för svensk järn- och metallmanufakturindustri om avsettningen på Norge och Danmark ökades. I stort sett torde det dock som ovan nämnts huvudsakligen vara våra exportindustrier, som vunne dessa fördelar och för dem inverkar den relativt ringa avsettningsökningen föga på seriernas längd etc. För övrigt torde på detta område liksom inom stora delar av övrig verkstadsindustri betydande möjligheter finnas att genom ökad specialisering och ändrad produktionsinriktning

motverka ofördelaktiga följder av etablerande av en tullunion respektive tillvarataga ökade avsättningsmöjligheter.

g) Skeppsvarv.

Med undantag för vissa smärre typer äro fartyg tullfria i alla tre länderna. Det förefaller som om etablerandet av en tullunion f.n. icke skulle öva något direkt inflytande på den svenska varvsindustrin, som ju i stor utsträckning är sysselsatt för norsk räkning. Det är dock icke uteslutet att konkurrensfäst på den norska marknaden skulle bli annorlunda sedan den norska varvsindustrin planenligt utbyggts och de norska beställningarna av fartyg totalt sett nedgå. Det slutliga resultatet härav är svårt att förutse. Frånvaron av handelsrestriktioner torde dock medföra större chanser för de svenska varven i en tullunion.

h) Övrig verkstadsindustri.

I likhet med det under g) berörda manufakturområdet är det för övrig verkstadsindustri icke möjligt att lämna någon mera fullständig bild av läget, varför redogörelsen nedan givits karaktären av ett allmänt resonemang, varvid dock de i de följande exemplen kunna i viss utsträckning betraktas som relativt representativa.

Den genomsnittliga tullnivån för hela området i de tre länderna, uträknad som medelincidenser för 1947 är i Danmark ca 4 %, Norge ca 18 % och Sverige ca 12 %.

Exempel lämnas nedan på tullnivån på särskilda varuslag (beräknade som incidenser under 1947).

	D %	N %	S %
Förbränningsmotorer	5	20	10 15
Ångpannor	5	20	15
Kontorsmaskiner	5 7,5	20	10
Hissmaskinerier	5	20	10
Textilmaskiner	5	-	10
Verktygsmaskiner	5	20	15
Separatorer	5 el. 7,5	20	5
Lantbruksmaskiner; vissa slag	-	20	15
andra	5	20	15
Traktorer	5	-	10
Synmaskiner	fria el. 7,5	-	10
El. motorer, generatorer etc.	5	20	10
Radiomottagare	26	40	20
El. kablar etc.	7,5	3-6	3-7
Danmsugare	7,5	20	10
Kylskåp	5 el. 7,5	20	10
Telefonmat.	7,5	3-4	3
Lastbilar	10	24	15
Personbilar	10	5	15
Motorcyklar	8	50	15

Att söka gissa sig till utseendet av den yttre tullmuren i en union har icke ansetts rådligt. I stort torde man dock kunna draga slutsatsen att det norska tullskyddet måste sänkas, medan det danska höjes och det svenska bli någorlunda oförändrat.

De tre ländernas produktionsförmåga, export m.m. i miljoner sv.kr. torde i grova drag kunna utläsas av nedanstående uppställning, avseende förhållandet under 1947. En allmän reservation för de - särskilt inom detta område - "onormala" pris- och importförhållandena under 1947 måste emellertid här göras. I produktionssiffrorna

ingå icke värdet av utförda reparationer, vilka särskilt
 beträffande Norge uppgå till betydande belopp.

	Sanhandel						
	Prod.	Imp.	Exp.	S-D	D-S	S-N	N-S
<u>Maskiner och apparater, ej el.</u>							
D	263	92	100				
N	68	126	9				
S	959	284	322	17	13	33	3
<u>Maskiner och apparater, el. samt el. mat.</u>							
D	183	35	29				
N	93	86	3				
S	644	217	115	4	8	10	2
<u>Transportmedel (ej fartyg).</u>							
D	140	113	49				
N	39	83	-				
S	480	224	63	5	11	13	-
<u>Instrument m.m.</u>							
D	20	18	4				
N	6	26	1				
S	198	66	48	1	1	2	-
<u>Summa summarum.</u>							
D	606	258	182				
N	206	321	13				
S	2.281	791	545	27	33	58	5

Den danska mekaniska industrien ligger på vissa områden långt framme. En del siffror för den danska produktionen av vissa varuslag redovisas nedan.

(1947-1 milj; sv.kr.)

Diesel- och råoljemotorer	36
El.motorer, generatorer och transformatorer	16
Lantbruksmaskiner	36
Kylmaskinerier m.m.	20

El.skeppsmaskiner (vinschar m.m.)	5
Pumpar	8
Elkablar	21
Torrelement	9

I den utsträckning som i Norge finns motsvarighet till här avsedd svensk verkstadsindustri, anses den svenska produktionen genom sin storlek och utrustning m.m. vara konkurrenskraftigare. Detta gäller exempelvis elvärmeartiklar (elspisar, elkaminer, elstrykjärn), motorer, lantbruksmaskiner, elektriska motorer, generatorer och dylikt.

I jämförelse med dansk verkstadsindustri, torde Sveriges produktion av bl.a. hushållskylskåp, elvärmeartiklar, dammsugare, separatorer, elektriska motorgeneratorer vara mer effektiva.

I fråga om bl.a. skeppsutrustningar, båtmotorer, kylmaskiner, vissa tyngre pressar, bakelitpressar m.m. torde den danska produktionen ha full konkurrensförmåga med den svenska industrin.

Någon skillnad i konkurrensförmågan beträffande elkablar, som produceras i alla tre länderna torde knappast föreligga.

För närvarande torde man icke från svensk sida genom importrestriktioner hindra några leveranser från Norge eller Danmark inom verkstadsindustriområdet. Motsatta förhållandet gäller emellertid för de svenska leveranserna till Norge och Danmark. Vid ett hävande av importrestriktionerna skulle sannolikt en kraftig tendens till ökade köp från Sverige uppträda i första hand av var-

aktiga konsumtionsartiklar, där stora eftersatta behov torde föreligga (exempelvis symaskiner, kylskåp, dammsugare, tvättmaskiner) men även bilar och motorcyklar. Även efterfrågan från Danmark och Norge på den svenska marknaden på maskiner för industri, kraftverk och annan anläggningsverksamhet skulle sannolikt präglas av förekomsten av stora eftersatta investeringsbehov i grannländerna. På längre sikt torde efterfrågan på svenska verkstadsprodukter komma att ligga på en högre nivå än vad nuvarande handel visar, ehuru den i hög grad blir beroende av den i Norge och Danmark förda investeringspolitiken.

Tullarna ha av representanter för här ifrågavarande svensk industri i stort sett ansetts vara av relativt ringa betydelse för handelns utveckling i Norden, med undantag dock för de höga norska tullarna för motorcyklar och cyklar. Enligt vår uppfattning torde dock ett borttagande av den relativt höga norska tullmuren ha en viss effekt beträffande möjligheterna att konkurrera med norsk industri även beträffande andra verkstadsprodukter.

Den preferens gentemot import från exempelvis Storbritannien som svensk industri skulle få på den gemensamma skandinaviska marknaden torde på flera områden ha en viss betydelse. Exempel härvidlag äro symaskiner, motorcyklar, bilar, ASEA-produkter m.m.

Beträffande de svenska industriernas möjlighet att på kort sikt öka leveranserna på Danmark och Norge gäller i stort sett vad som sagts beträffande järn- och metallmanufaktur, nämligen att detta för närvarande i stor ut-

sträckning är möjligt till följd av de aktuella importhindren i Sydamerika. På längre sikt bör en "normal" måttlig expansion av industrien möjliggöra att såväl efterfrågan på svenska produkter från den sydamerikanska marknaden som inom Norden kunna tillfredsställas.

Någon större höjning av effektiviteten hos den svenska produktionen till följd av ökad avsättning beräknas i regel icke ske. Den effektivitetsökning som eventuellt kan komma att ske torde sammanhånga med de i och för sig betydande möjligheter som föreligger att genom ökad specialisering och ändrad produktionsinriktning, tillvarataga fördelarna av en ökad "hemmamarknad".

Det möjliga konkurrenshotet beträffande vissa varor från Danmark synes icke få större verkningar.

Anm. Ovanstående resonemang torde icke ha tillämpning beträffande exempelvis telefonmateriel, där speciella synpunkter (statsägda köpare) och tekniska avväganden (olika system) fälla avgörandet om och var köp skall ske.

2. Jord- och stenindustri.

Denna industri domineras av billiga och tunga råvaror, vilka ge i förhållande till produktionsvärdena relativt höga transportkostnader. Man kan redan av detta skäl ej vänta sig några större förändringar i de internordiska varuströmningarna som en följd av tullfrihet, för varor som nu äro tullbelagda. Viss förskjutning av olika tillverkares marknadsområden är dock icke utesluten om en gemensam nordisk marknad skapas. Större verkningar ha endast antagits kunna inträffa beträffande proslin och glas, varför endast dessa delområden behandlas här.

a) Porslinsindustri.

Tullincidenserna under 1947 för porslin utgjorde i:

	<u>Danmark</u>	<u>Norge</u>	<u>Sverige</u>
Hushållsporslin	5-10	11-18	12-13
Sanitetsporslin	6,0	15,8	6,5
Isolatorer	9,3	6-10	10

Försörjningsbalansen för de tre länderna under 1947 framgår i stort av följande tabell (milj. sv. kr.). Produktionssiffran för Norge avser dock 1946.

		<u>Produktion</u>	<u>Import</u>	<u>Export</u>
Hushållsporslin	D	11,2	1,1	1,2
	N	4,4	5,2	-
	S	18,3	8,3	0,3
Sanitetsporslin	D	-	2,0	-
	N	-	1,6	-
	S	11,8	2,6	-
El-tekniskt porslin	D	5,5	0,1	2,3
	N	-	1,6	-
	S	14,3	3,6	0,1
Övrigt porslin	D	8,6	0,2	1,6
	N	3,9	1,4	-
	S	15,3	4,8	0,5

I Sverige har under de senaste åren skett en så omfattande utvidgning av produktionskapaciteten beträffande sanitetsporslin och elektrotekniskt porslin, att den väsentligt överstiger den svenska marknadens behov. Inom Danmark finnes ingen tillverkning av sanitetsporslin men däremot av hushållsporslin och tekniskt porslin. Danmark har sedan gammalt

varit såväl exportör som importör av porslinsvaror men under efterkrigsåren har skett en omsvängning, så att det före kriget normala importöverskottet beträffande porslin under 1948 utbyts mot ett exportöverskott, förmodligen på bekostnad av den danska hemmamarknadens försörjning.

Den norska porslinsindustrien är av mindre omfattning men befinner sig enligt uppgift under utbyggnad. Men har sålunda börjat uppföra en fabrik för sanitetsgods, varav Norge tidigare icke haft någon tillverkning.

Såväl Danmark som Norge ha hittills för sin försörjning med porslin varit hänvisade att komplettera den egna produktionen genom import. En ytterst ringa del av denna togs från grannländerna. Av den danska importen under förkrigstiden kom mindre än 10 % från Sverige och av den norska importen 1939 kom sammanlagt endast 10 % från Danmark och Sverige.

Med den produktionsutvidgning, som skett i Sverige, finnes det icke endast kapacitet för större leveranser till Norge och Danmark utan för tillverkningen av sanitets- och tekniskt porslin föreligger även ett behov av ett större avsettningsområde,

Ett slopande av handelsregleringarna mellan de tre länderna skulle därför säkerligen resultera i en ökad avsättning på Norge av porslin av alla slag och till Danmark av sanitetsgods, golvplattor och i någon mån elporslin.

Borttagandet av inbördes tullar skulle kunna ge en viss preferensställning på den norska marknaden i förhållande till exempelvis Storbritannien, som kunde vara av värde.

Den inbördes konkurrensen i en tullunion skulle förmod-

ligen resultera i ett ökat handelsutbyte mellan Danmark och Sverige, vars porslinindustrier ligga på i stort sett samma tekniska nivå. Den norska industrien, som sannolikt har en lägre standard, torde förmodligen få svårt att konkurrera på den svenska marknaden, med undantag möjligen för hushållsporslin,

b) Glasindustri.

Vikttullarna ha på detta område kommit att ge ett relativt högt tullskydd. Tullincidenserna för 1947 äro sålunda ungefär följande i de tre länderna.

	<u>Danmark</u> %	<u>Norge</u> %	<u>Sverige</u> %
Fönsterglas			
oslipat	7	25	ca 16
slipat	ca 20	21	" 13
Maskinglas (emb.glas)	10	ca 12	" 7
Annat glas	8-10	10-20	10-30

Den yttre tullmuren i en union synes närmast komma att anpassas efter den genomsnittliga svenska nivån med sänkning för Norge och höjning för Danmark.

Beträffande fönsterglas täcka för närvarande alla tre länderna en betydande del av sitt behov genom import. Den svenska produktionskapaciteten är dock tillräcklig för den inhemska behovet. Sedan koksverket i Oxelösund utbyggts kommer ytterligare en redan nu befintlig vanna, som emellertid icke för närvarande är i drift, att kunna fullt utnyttjas, varigenom glasimporten i stort torde komma att bortfalla. Även tjockt glas kan produceras i Sverige. - Norge torde bygga en ny vanna. Importbehov för tjockt glas kommer dock att kvarstå där. I Danmark slutligen har en ny vanna nyligen satts i drift och i fortsättningen torde behöva importeras till Danmark.

Den svenska fönsterglasproduktionen, med moderna anläggningar och beträffande Oxelösund billigt bränsle (gas från koksugnarna) är sannolikt mycket konkurrens-

kraftig. Detta förhållande kommer ytterligare att framhävas sedan Oxelösunds båda vannor kommit i drift. Det danska verket är modernt men har lidit av igångsättningsssvårigheter. Den norska produktionen torde få anses mindre effektiv. Efter eventuell ombyggnad med övergång till elektrisk drift torde den dock få ett förbättrat läge.

I fråga om emballageglas och liknande (maskinglas) har Sverige 3-4 enheter av maskiner av modernaste amerikanska typ, som täcker hela behovet och har (eller får) en betydande överkapacitet. I Danmark och Norge har sedan en tid pågått modernisering av ifrågavarande glasbruk. Danmark får sålunda två maskinenheter och Norge en, sannolika av - praktiskt taget samma typ som de svenska. Sedan dessa intrimmats, vilket dock kan taga avsevärd tid, torde både Danmark och Norge få överkapacitet. Sedan den danska och norska driften i full skala kommit i gång, äro förutsättningarna för de tre ländernas produktion icke alltför olika. Norrmännen kunna dock draga fördel av sitt låga kraftpris men ha å andra sidan (så länge man vill stödja norsk sodaproduktion) ett i förhållande till världsmarknaden högt pris på ingående råvaror.

Vad slutligen övrigt glas beträffar är den svenska produktionen betydligt större och torde ha lägre produktionskostnader än motsvarande produktion i Danmark och Norge. Produktionskostnaderna för glas sjunka (särskilt i fråga om maskinglas) i hög grad om fullt kapacitetsut-

nyttjande av de dyrbara maskinerna kan ske genom tillräckligt stor orderingång och långa produktionsserier.

Upphävande av de kvantitativa regleringarna torde medföra ökade leveranser från Sverige till både Norge och Danmark av olika slags glas. När den danska och norska produktionen av maskinglas (och beträffande Danmark av fönsterglas) väl kommit i gång ordentligt torde dock leveransökningen bli begränsad.

Särskilt beträffande Norge utgöra tullarna ett betydande hinder. Hävas även de inbördes tullarna förefaller det som om en kraftig konkurrens skulle etableras. Resultatet härav är svårt att förutse och är på kort sikt i mycket beroende av tidpunkten för tullarnas borttagande.

Preferensen för svenskt glas på den norska och danska marknaden gentemot exempelvis Belgien är av betydande värde. Detta gäller främst tjockt fönsterglas, som icke produceras eller avses att produceras i vare sig Danmark eller Norge.

Norden har genom de på senare tid vidtagna investeringarna i alla tre ländernas maskinglasindustrier fått en överkapacitet på glas utan att till synes (med undantag för konstglas m.m.) kunna bli exportör i större skala på världsmarknaden i konkurrens med bl.a. Belgien med dess väsentligt billigare råvaror.

3. Träindustri.

a) Sågverk

Beträffande sågade och hyvlade trävaror, samt lådännen synes en tullunion med inbördes hävda kvantitativa regleringar icke ha några större verkningar. Möjligen kan

en export av lådor komma igång på Norge dels genom handelsrestriktionernas borttagande, dels genom att tullen (ca 5-6 % i Norge) bortfaller. - För plywood synes en tullunion innebära sänkt tullskydd (från 8-9 % till exempelvis 5-6 %), men några större verkningar för den exporterande svenska träindustrin kan detta icke få.

b) Snickeri- och möbelfabriker.

Tullincidenserna under 1947 voro för:

	<u>Danmark</u>	<u>Norge</u>	<u>Sverige</u>
	%	%	%
Byggnadsin- dustrivaror	11-12	17,3	8-13
Möbler	0-2	8-12	5-8

Sveriges import av hithörande varor är av så obetydlig omfattning, att den gemensamma yttre tullmuren kommer att få konstrueras som en avvägning mellan de norska och danska tullincidenserna. Någon sänkning av det svenska tullskyddet är sålunda icke att befara.

Den svenska produktionen inom denna industri är av en avsevärt större storleksordning än motsvarande danska och norska. Beträffande monteringsfärdiga trähus samt träinredningar representerar det norska produktionsvärdet under 1946 13 % och det danska under 1947 endast 9 % av den svenska produktionen under 1947. Beträffande möbler och delar därtill är procenttalen 23 för Danmark och 21 för Norge. Även om man tar hänsyn till att norskt produktionsindex för träindustrin under de senaste åren stigit

med 33 %, så har den svenska trämanufakturindustrien en dominerande ställning i förhållande till grannländernas.

Nordisk samhandel på detta område har en ringa omfattning - om man bortser från vissa leveranser efter kriget av monteringsfärdiga trähus till Norge. En liten svensk import av möbler för 200.000 kr har skett från Danmark 1947.

En tullunion skulle för svensk träindustris del vara enbart fördelaktig, enär de härigenom ökade avsättningsmöjligheterna på den nordiska marknaden skulle förlänga serierna och öka effektiviteten praktiskt taget inom alla delbranscher, dock kanske mest märkbart för möbelbranschen.

En eventuell konkurrens från norsk respektive dansk industri anses lätt kunna mötas genom rationaliseringsåtgärder.

4. Pappers- och grafisk industri.

a) Massaindustri.

Såvitt vi kunnat utröna skulle några problem icke uppstå på detta område.

b) Pappersbruk och pappfabriker.

Tullarna i de tre länderna ge för 1947 ungefärligen samma incidenser (4-8 %). Någon generell ändring i den yttre tullmurens nivå skulle en union sålunda icke medföra.

Nedanstående siffror ge en grov, aktuell försörjningsbalans för de tre länderna (1.000-tal ton).

	<u>Produktion</u>	<u>Import</u>	<u>Export</u>	<u>"Konsumention"</u>
D	87	130	-	215
N	470	-	310	160
S	1.060	någon	600	460

Danmark importerar ca 20.000 ton papp och papper, inkl. tidningspapper, från Sverige. Återstoden tages från Norge och Finland. Före kriget tog Danmark ca 20.000 ton tidningspapper och 15-20.000 ton annat papper och papp från Sverige.

Produktionskostnaderna i de tre länderna torde ligga på ungefär samma nivå.

Vid hävande av handelsrestriktionerna mellan de nordiska länderna torde man kunna räkna med att Sverige ökar leveranserna till den danska marknaden upp till åtminstone förkrignivån (sannolikt på bekostnad av de nuvarande finska leveranserna till Danmark).

Borttagande av tullarna inbördes torde ytterligare markera den nyssnämnda tendensen. Med Norge kvarstår kon-

kurrensen på den danska marknaden men beträffande denna marknad nås preferensställning gentemot Finland.

Med hänsyn till den svenska produktionsvolymen och de olika tillverkningsenheternas storlek torde någon effektivitetsökning icke uppnås genom de eventuellt ökade leveranserna till Danmark.

c) Papp- och pappersvaruindustri.

Detta område torde ur tullunionssynpunkt ha ett betydande intresse att närmare kartlägga. Vi ha emellertid icke medhunnit de härför erforderliga närmare undersökningarna. Det förefaller emellertid som om den svenska industriens leveransmöjligheter för åtskilliga produkter till Danmark och Norge skulle öka vid upphävande av de kvantitativa restriktionerna. Beträffande kartonger, påsar och kuvert synes den svenska konkurrenskraften vara överlägsen den danska och norska. För tapeter kan ökning av svenska leveranser komma att ske till Norge. Den danska tapetindustrien torde vara väl utvecklad och konkurrenskraftig, varför möjligen viss ökning i den svenska importen därifrån kan äga rum, då tullen inbördes bortfaller (1947 års incidens för Sverige ca 13-16 %).

Viss effektivitetsökning på grund av längre serier etc. torde komma till stånd vid en "förstorad hemnamarknad". Det förefaller icke osannolikt att å detta område konkurrensen inom en tullunion på längre sikt skulle kunna föra till ganska långt gående specificeringar för olika nordiska producenter. Först en ingående granskning kan emellertid ge fast underlag för bedömanden härom.

5. Livsmedelsindustri.a) Allmän livsmedelsindustri.

De med lantbruket och trädgårdsskötseln sammanhängande problemen har icke tagits upp till undersökning. Härav följer att vi uteslutit även kvarnar, bagerier, sockerbruk, mejerier, slakterier, margarinfabriker, brännerier och andra jordbruket närstående industrier,

Med hänsyn till den vittgående "institutionella" bundenhet som karakterisera produktion, konsumtion och handel med vin, sprit, öl och tobak ha icke heller detta område undersökts.

b) Konservindustri.

Inom konservindustrien ha vi medhunnit kontakta endast frukt- och grönsakskonservindustrien. Denna har i alla tre länderna ett genomgående högt tullskydd, som framgår av följande tullincidenser.

	<u>Danmark</u>	<u>Norge</u>	<u>Sverige</u>
	%	%	%
Fruktkonserver	53	58	26-41
Grönsakskonserver	29	37-46	41-73

Produktionsförhållandena samt import i grova siffror inom de tre länderna belyses av följande tabell (milj. sv. kr.). Siffrorna avse 1947, beträffande norsk produktion dock 1946.

Frukt- och grönsakskonserver:-

	<u>Produktion:</u>	<u>Import:</u>
Danmark	8,6	-
Norge	4,2	0,2
Sverige	20,2	7,4

Den industriella konserveringen är inom Norden en ganska ny verksamhet. Längst på detta område har man kommit i Sverige. Norge har två fabriker i branschen samt ett par hundra producenter i hemfabrikationsmässig skala på landsbygden. I Danmark har man mått längre i industriell utveckling men kommer dock icke upp till den svenska konservindustriens nivå. Industrien befinner sig alltjämt i stark utveckling. Någon mera betydande internordisk samhandel har ännu icke förekommit. Effekten av en tullunion är svår att mäta, då varorna ha typisk märkeskaraktär. En del av produktionen är även så nära beroende av lantbrukspolitiken att det är osäkert om de kunna följa de allmänna reglerna i en tullunion. Det är att emotse, att såväl de kvantitativa regleringarnas som de höga tullarnas bortfall ger möjligheter till avsättning för svensk industri på i varje fall Norge.

6. Textil- och beklädnadsindustri.

Textilråvarorna bomull, ull, lin, hampa, jute äro tullfria i de tre länderna med undantag för Norge beträffande ull, där tullincidensen för 1947 utgjorde 5 %.

En jämförelse mellan de tre ländernas tullnivåer i övrigt framgår av nedanstående uppställning.

(Genomsnittliga tullincidenser för 1947)

	Danmark %	Norge %	Sverige %
Ullgarn	1-2	4	1-3 ¹⁾
Yllevävnader	7	.8-10	6-8
Bomullsgarn	1	0-3	1-4
Bomullsvävnader	5-6	6-9	5-12
Lin- och hampgarn m.m.	1	1-2	3-5
Jutevävnader	-	8	5
Lin- och hampvävnader	5	3-5	3-6 ²⁾
Rayonsilkegarn	18	24	45
Rayonullgarn	1,5	4	5-7
<u>Rayonsilkevävnader</u>	15	15	30-37

1) Inkl. vävnader av rayonull (10-15 %)

2) Inkl. accis

Trika:

Ull, inkl. rayonull	5	6-7	5-7
Bomull	5-6	10	7-11
Rayonsilke	18	15-30	ca 15
Konfektion:	något under 10	ca 15	ca 10

Vid Ancey-förhandlingarna skedde - i samarbete mellan de tre länderna - tullbindningar med möjlighet att övergå till vardetullar med i regel betydligt högre (2 å 3 gr) incidenser än ovan upptagna.

Den yttre tullmuren konstruerad enligt tidigare angivna, av oss valda förutsättningar torde icke komma att i stort innebära någon större förändring av nu gällande tullskydd.¹⁾

Enligt uppgift, som vi dock ej kunnat kontrollera, skulle textilkonsumtionen i de tre länderna i kg per innevånare under 1948 varit följande:

	<u>Danmark</u>	<u>Norge</u>	<u>Sverige</u>
Bomull	2,8	3,6	6,2
Ull	1,6	1,6	3,0
Rayon	0,7	1,0	2,3
Summa	<u>5,1</u>	<u>6,2</u>	<u>11,5</u>

Oberoende av riktigheten av dessa siffror är textilförsörjningen otillräcklig för att täcka ens "normal" konsumtion i Danmark och än mer i Norge. Stora eftersatta behov föreligga dessutom - framförallt i Norge,

Strukturen av de tre ländernas aktuella försörjningsbalanser torde framgå av tabellen å följande sida.

1) På något vis måste frågan om det nuvarande norska tullskyddet för ull och därmed följande högre nivå för ylleindustriens produkter lösas (antingen i form av tull på ull även i övriga nordiska länder, vilket dock vore olämpligt, eller subvention av den nordiska fåraveln). Till 1950 års riksdag planeras framläggande av proposition om sänkning av de höga svenska tullarna å rayonsilke och ett samtidigt borttagande av acciserna. Härigenom utjämnas de tre ländernas tullnivåer även på detta område.

(ungefärliga siffror; ton)

Ullgarner:

	<u>Produktion</u>	<u>Import</u>	<u>Export</u>	<u>Konsuntion</u>
D	8.000	800	-	8.800
N	7.000	900	-	7.900
S	17.000	4.000	-	21.000

Yllevävnader:

D	5.500	1.000	-	6.000
N	6.300	700	-	7.000
S	14.000	1.500	-	15.000

Bomullsgarn:

D	6.300	1.400	-	7.700
N	2.500	4.000	-	6.500
S	24.000	5.000	-	29.000

Bomullsvävnader:

D	5.800	3.300	-	9.100
N	5.500	4.500	-	10.000
S	24.000	10.000	-	34.000

Rayonull och rayonsilke:

D	-	1.000	-	1.000
N	9.000	-	8.200	800
S	12.000	3.500	4.000	11.500

Trika: (milj.sv.kr. - siffror för 1947; för norsk prod. dock 1946.)

D	96	14	1	110
N	29	39	-	?
S	282	120	-	400

Konfektion: (milj.sv.kr - siffror för 1947; för norsk produktion dock 1946.)

D	240	15	-	
N	60	36	-	
S	600	40	-	

Det synes fullt klart att den norska textilindustrien (inkl. konfektion) i fråga om rationalisering, mekanisering m.m. allmänt sett ligger på en lägre nivå än den svenska med åtföljande högre produktionskostnader. Det

torde till stor del sammanhänga med att maskinanskaffningar i den norska industrien sedan förkrigstiden icke kunnat ske ens i normal omfattning medan den svenska industrien undergått en väsentlig modernisering. Det torde dock vara sannolikt, att vissa norska tillverkningar t.ex. tyngre yllevävnader vid specialisering med fördel skulle kunna konkurrera på den svenska marknaden. I fråga om produktion av rayonull torde någon större skillnad icke böra föreligga mellan norsk och svensk produktion.

Även i förhållande till Danmark synes den svenska industrien på många områden vara mer effektiv, därigenom att den danska maskinanskaffningen icke hållit takten med den svenska. Undantag härifrån torde dock föreligga beträffande yllegarner, trikåvaror såsom finare damstrumpor och ylletrikå samt "finare" konfektion såsom korsetter etc.

För närvarande torde något hinder från svensk sida icke resas mot import från Danmark eller Norge. Leveranser från Sverige till dessa länder begränsas starkt genom importrestriktionerna, ehuru vissa textilkontingenter i de senaste avtalen kunnat inrymmas.

Vid hävande av de kvantitativa regleringarna inbördes i nuvarande läge skulle i första hand de efter-satta norska och danska behoven göra sig gällande på den svenska marknaden. Eftersom Sverige beträffande de flesta textilier självt är importerande och i stort arbetskraftstillgången begränsar produktionskapaciteten till nuvarande nivå, skulle de ökade kraven på olika svenska

varor från Norge och Danmark behöva resultera i ökad import utifrån till Sverige eller minskad tillgång på svenska marknaden i den mån minskning i de svenska lagren icke tjäna som buffert. En eventuellt minskad tillgång på den svenska marknaden skulle medföra tendenser till prishöjningar. Så länge "brister" i försörjningen (vid gällande prisnivå) skulle kvarstå inom Norden torde skillnader i de textilföretagens konkurrensförmåga icke göra sig gällande.

Beträffande konfektion synes dock för närvarande en svensk överkapacitet föreligga med möjlighet att även 1) arbetskraftmässigt öka produktionen och leveranserna.

I ett mera "normalt" läge skulle väl ett hävande av de danska och norska importrestriktionerna gentemot Sverige innebära ökade svenska leveranser av särskilt konfektion till Norge men även vissa andra artiklar såsom rayonvävnader, bomullsvävnader och bomullsgarner.

Tullmurarnas bortfall torde (vid någorlunda normala efterfrågeförhållanden medföra skärpt konkurrens av svenska textilier i Norge och Danmark samt beträffande yllegarner, viss trikå, korsetter m.m. av danska varor i Sverige. Konkurrensen torde resultera i en viss specialisering med effektivitetsökning som följd.

Ett försök att bedöma konsekvenserna för den norska textilindustrin av att de kvantitativa regleringarna upp-

1) Marginalkvantiteten av konfektionsindustriens råvaror måste dock importeras,

hävas och tullunion införes ger vid handen att den åtminstone på kort sikt blir beroende av den gemensamma importpolitiken beträffande textilier. Denna kommer ju att bestämma tillgången i Norden. Om denna hålles så knapp att norsk industri kan taga lönande priser blir effekten givetvis obetydlig. Enbart den yttre tullmuren (med ovan antagna nivå) torde icke kunna tillförsäkra norsk textilindustri någon större marknad i konkurrens med import utifrån - oberoende av i vilken utsträckning svensk konkurrens gör sig gällande.

7. Läder- och gummivaruindustri.

a) Garveri

Oberedda skinn och hudar äro tullfria i alla tre länderna. Inbördes restriktioner torde icke hindra handeln.

Tullnivån beträffande beredda hudar beräknade som vägda medelincidenser för 1947, är för Danmark ca 3 %, Norge 6-8 % och Sverige 2-5 %. Den yttre tullmuren torde icke innebära några väsentliga ändringar i nuvarande tullskydd utåt.

Ungefärliga produktions- och importsiffror m.m. för 1947 (beträffande Norges produktion dock för 1946) anges nedan (avser beredda hudar och skinn - dock ej pälsverk; i milj. sv.kr.)

	<u>Produktion</u>	<u>Import</u>	<u>Export</u>
D	57	4	2
N	23	15	0
S	127	32	2

95
(I

Alla tre länderna äro ungefärligen självförsörjande beträffande bottenläder (dock ej bottenlädershudar),
Beträffande ovanläder är Sverige importerande av exempelvis chevraux. Även andra specialskinn och specialläder importeras.

Norge är beroende av import för en stor del av sitt ovanlädersbehov. Danmark har tidigare haft en export av vissa specialskinn, som dock numera helt konsumeras av hemmamarknaden. Garvning av ovanläder för norsk räkning göres i viss utsträckning i Sverige.

Skillnaden i effektivitet och konkurrensförmåga mellan danska och svenska garverier uppges vara ringa. Hur det förhåller sig i Norge är ovisst - från norskt håll har emellertid mera allmänt uppgivits, att investeringarna i denna industri eftersatts.

Man torde kunna räkna med ökade svenska leveranser av särskilt ovanläder till Norge om importregleringen de nordiska länderna emellan häves.

Borttagande av inbördes tullar skulle sannolikt ytterligare öka leveransmöjligheterna för svenskt läder varigenom effektiviteten hos garverierna torde ökas. Ökade försäljningar av danskt skinn till Sverige kan också emotses.

b) Skoindustri.

1947 års tullincidenser för skodon ge följande nivå:

D	5-7 %
N	16-25 %
S	16-20 %

8

65
63

Om den yttre tullmuren konstrueras som ett vägt genomsnitt av de tre ländernas nuvarande nivåer, skulle nivån - med hänsyn till Norges och Sveriges stora import - komma att ligga vid uppåt 20 %.

Sverige torde för närvarande med tillgänglig arbetskraft ha överkapacitet i förhållande till det inhemska behovet. Danmarks skoindustri torde vara tillräcklig för att täcka behovet (någon överkapacitet synes dock icke föreligga) medan Norge beträffande skor av lättare typer torde ha otillräcklig kapacitet. Norge importerar betydande kvantiteter skor från Storbritannien och Tjeckoslovakien. Skoransonering förekommer icke i Danmark eller Norge, möjligen finnas ändock eftersatta behov i Norge.

Sverige har sedan förkrigstiden moderniserat sin produktionsapparat, särskilt i jämförelse med Norge synes svenska produktionen vara mer effektiv.

Redan importregleringarnas slopande bör resultera i en export till Norge, där den svenska produktionsinriktningen passar bättre än i Danmark (vars produktion omfattar lättare, finare skor).

Tullmurarnas bortfall ökar även de svenska avsättningsmöjligheter visavi Norge.

Detta markeras ytterligare genom den preferensställning, som ernås gentemot t.ex. Storbritannien och Tjeckoslovakien.

Beträffande gummiskodon torde konkurrensförmågan vara rätt likartad i de tre länderna. Dock uppges de norska produktionskostnaderna vara något högre än i Dan-

mark och Sverige. Santliga länder ha överkapacitet. Möj-
ligen kunna danska skor genom tullarnas borttagande vinna
ökat insteg på svenska marknaden med en viss sysselsätt-
ningsminskning hos de svenska fabrikerna som följd.

c) Gunnivaruindustri

Råvarorna, som samtliga komma från marknader utan-
för Norden äro tullfria i alla tre länderna.

De genomsnittliga tullincidenserna för 1947 ut-
gjorde för Danmark ca 13 %, för Norge ca 7 % och för
Sverige ca 8 %. Viktiga undantag från denna allmänna
tullnivå utgöra bildäcken, där den svenska incidensen
är ungefär 23 %, medan Danmark och Norge ha ungefär
10-12 %.

Bortser man emellertid från dessa tullincidenser -
som tydligen till stor del bestånts av de höga genom-
snittsvärdena för importen under 1947 till Sverige ¹⁾ -
och endast ser på de faktiskt utgående viktullarna,
får man en annan bild av tullnivåerna. På följande
sida lämnas en uppställning över gällande vikt-
tullar räknade i sv.kr.per kg.

1) Dessa värden torde ha influerats av importen
av olika plastprodukter med höga priser.

(vikttullar i sv.kr.pr kg)

Plattor:	D.	N.	S
med väv	-:12	fri	-:25
andra	fri	fri	-:50
Slangar, andra	fri	fri 1)	-:50
Driv- och transport- remmar	fri eller -:12	10 % <u>ad.val.</u>	-:35
Cykeldäck	-:38	-:44	1:20
Bildäck	-:60	-:44	1:--
Andra, ej s.n. arbeten			
grövre	fri eller -:12	1:45	1:20
andra	1:50	1:45	1:20

Härav framgår att för stora delar av produktionen, det svenska tullskyddet ligger avsevärt högre än det danska och norska. För cykel- och bildäck är detta markant.

Konstruktionen av den yttre tullmuren måste på gummiområdet bli en mycket besvärlig fråga. Rent siffermässigt torde med åberopande av de högre medelincidenserna förutsättningar finnas att få en generell tullnivå utåt, som skulle ge den svenska gummiindustrin oförändrat eller endast obetydligt sänkt tullskydd även för t.ex. bildäck.

I praktiken kan en tullunion medföra väsentliga sänkningar av detta tullskydd.

Norge torde genom inhemska produktion täcka ca 40-50 % av sitt bilringsbehov, endast en ringa del av behovet av slangar och plattor men största delen av sitt

1) Ungefär (med 1947 års priser) -:80 sv.kr. pr/kg

behov av cykeldäck och tekniska gummivaror i allmänhet. Beträffande transportremmar har Norge en betydande export. Danmark täcker en övervägande del av sitt behov av bildäck genom import men är i övrigt i stort sett självförsörjande. Beträffande s.k. gummikonfektion torde Danmark och Norge sakna produktion och icke heller tillåta någon import för att täcka en eventuellt latent efterfrågan.

I Sverige täcker bildäcksproduktionen större delen av behovet. För vissa dimensioner torde överkapacitet föreligga. Beträffande cykelringar uppges för närvarande en viss överproduktion äga rum. S.k. tekniska gummivaror tillverkas i Sverige men även import förekommer. Stor produktion av s.k. gummikonfektion förekommer.

Det torde icke föreligga några större skillnader i modernitet mellan de tre ländernas gummiindustrier. Undantag måste dock göras för den danska lilla bildäcksfabrikationen, som torde ha högre produktionskostnader än den norska och svenska. Tillverkningskostnaderna beträffande många artiklar (särskilt bildäck och cykeldäck) äro beroende av produktionens storlek och seriernas längd. En del svenska bildäcksfabriker har omkring dubbelt så stor kapacitet som den norska fabriken. Den större svenska hemmarknaden medför sannolikt lägre produktionskostnader.

Vid hävande av de kvantitativa importregleringarna torde norska och danska köp för att täcka "eftersatta behov" komma att äga rum i Sverige. Detta synes gälla gummikonfektion och även bildäck (särskilt Norge). Även sedan

de "eftersatta behoven" täckts, torde svenska leveranser ske till Norge och Danmark av t.ex. däck och gummikonfektion.

Borttages även de inbördes tullmurarna torde den svenska konkurrensförmågan i Danmark och Norge öka ytterligare liksom även den norska på den svenska marknaden, i fråga om transportremmar, där svenska produktionen 1947 utgjorde 4,7 milj.kr.

Om den yttre tullmuren kommer att ge lägre skydd för svensk industri än det nuvarande svenska tullskyddet torde detta medföra vissa svårigheter. Särskilt torde konkurrens från Storbritannien göra sig gällande. Nyttan av preferensställning på de norska och danska marknaderna blir även beroende på tullmurens höjd. Innan förhandlingar om den yttre tullmurens utformning ägt rum synes man icke kunna draga några slutsatser om en tullunions inverkan på den svenska gummiindustrien.

8. Kemisk-teknisk industri.

a) Allmänt om kemisk-teknisk industri

Vi ha icke mer ingående studerat detta svåröverskådliga område. Beträffande klor-alkali-området där Norge i och för sig genom låga elkraftpriser har goda produktionsförutsättningar, täcker den svenska produktionen det inhemska behovet. Genom pågående utbyggnader i Norge torde även Norge bli självförsörjande. Någon konkurrens väntas knappast.

I fråga om färg- och fernissindustrien torde upphävandet av de kvantitativa regleringarna medföra en svensk export av vissa produkter till Norge och Danmark, som dock i stort äro självförsörjande. Redan nu har Danmark vissa leveranser till den svenska marknaden. Vid borttagande av de inbördes tullarna torde en viss specialisering och därmed följande effektivisering komma till stånd. För närvarande kunna genom prisclearing och andra statliga med jordbrukspolitiken sammanhängande ingripanden färgindustrier/^{na}icke erhålla den viktiga råvaran linolja till världsmarknadspriser. Inom en tullunion måste dessa ingripanden samordnas så att råvarupriserna bli lika.

Egentlig kemisk-teknisk industri (tvättmedel, tvål, parfym, kosmetiska varor, tandkräm etc.) ha i alla de tre länderna typisk hemmamarknadskaraktär med märkeskonkurrens inom respektive länder. Tullarna äro som regel relativt höga. Ett hävande av de kvantitativa regleringarna länderna emellan synes möjligen få till effekt leve-

ranser av svensk kosmetika till Norge. Vid borttagande av de inbördes tullarna torde dessa tendenser öka. Liksom i fråga om färgindustrien äro vissa viktiga råvarupriser bestånda av statliga ingripanden. I en tullunion måste detta samordnas.

De uppgifter vi i övrigt inhämtat beträffande den keniska industrien ge vid handen att någon konkurrens från grannländerna i större omfattning icke väntas efter genomförande av en tullunion. I stället synes fördelar stå att vinna genom ökad avsättning på grund av de kvantitativa regleringarnas borttagande och de inbördes tullarnas bortfall. Dessa fördelar behöva i regel icke motsvaras av nackdelar i grannländerna.

b) Kväveindustri

De varor som närmast beröras inom detta område äro följande:

Kalksalpeter - gödningsämne

Kalkkväve - gödningsämne

"Ljungasalpeter" (kalkkammonsalpeter) - gödningsämne

Ammoniumsulfat - gödningsämne

Ammoniumnitrat - råvara för sprängämnen

Salpetersyra - bl.a. råvara för tillverkning av ljungasalpeter och sprängämnen.

Kalciumkarbid - bl.a. råvara för tillverkning av kalkkväve och acetyléngas.

Samtliga dessa produkter äro tullfria i Danmark och Norge.

I Sverige äro kalkkväve och kalksalpeter tullfria, medan ammoniumsulfat har en tull av 3 kr per 100 kg, vilket ger ett relativt tullskydd å ca 12 %. Ammoniumnitrat har en tull å 10 kr per 100 kg, vilket för handelskvaliteter av ammoniumnitrat ger ett tullskydd å ca 30 %. "Ljungasalpeter" hänföres enligt tulltaxans allmänna regler till rubriken för ammoniumnitrat, vilket ger "Ljungasalpetern" ett relativt tullskydd å 50-60 %. Det relativa tullskyddet för salpetersyra är ca 9 % och för kalciumkarbid ca 7 %.

I Ancey-förhandlingarna har den svenska tullfriheten för kalkkväve och kalksalpeter bundits medan bindning för salpetersyra och kalciumkarbid skett å en värdenivå av 10 %.

Den svenska förbrukningen av kvävegödningsmedel, räknat som rent kväve, utgör ca 50.000 ton per år. Den svenska produktionen uppgår för närvarande till ca 24.000 ton men väntas inom kort nå ca 33.000 ton, varav ca 18.000 ton i form av kalkkväve och resten i form av "Ljungasalpeter". Importen sker huvudsakligen från Norge i form av kalksalpeter. För närvarande råder världsbrist på kvävegödning och de norska leveranserna anses närmast som ett tillmötesgående från norsk sida.

År 1948 utgjorde den norska produktionen ca 86.000 ton, räknat som rent kväve. Härav utgjorde kalksalpetern ca 90 %. Den norska kväveindustrien befinner sig under utbyggnad och väntas inom relativt snar framtid nå en produktion av 160.000 ton, räknat som rent kväve. Ökningen torde till allra största delen avse kalksalpeter.¹⁾ Den norska konsumtionen har på senare tid kraftigt ökat och beräknas nu ha en nivå av ca 35.000 ton. Exportkapaciteten å 125.000 ton ligger till övervägande grad på kalksalpeter. Viss export av kalkkväve torde även i fortsättningen äga rum. Ammoniumsulfat torde icke komma att exporteras.

1) I utbyggnaden ingår givetvis en motsvarande produktionsökning av salpetersyra (råvara för kalksalpeter).

Produktionskostnaderna inom kväveindustrien äro avsevärt beroende av elkraftpriset; som ingår med ca 20 % i utförsäljningspriset. Vidare sjunka produktionskostnaderna med företagsenheternas storlek. De höga kapitalkostnaderna fordra för ekonomisk drift, att kapaciteten utnyttjas i sin helhet. Norsk industri har med sina låga kraftpriser och stora produktionsenheter ett stort försteg före svensk kväveindustri. Sedan den norska kapaciteten utbyggts och en läget på världsmarknaden normaliseras väntar man stark norsk konkurrens på den svenska marknaden. Importrestriktioner torde knappast vara aktuella som medel häremot.

Då är frågan huru det nuvarande tullskyddet verkar i konkurrenshindrande syfte. De norska leveransmöjligheterna avse i första hand kalksalpeter, som är tullfritt i Sverige. "Ljungasalpeter" är skyddat av tull med 50-60 % incidens, medan kalkkväve är tullfritt. Användningen av kalksalpeter å ena sidan och "Ljungasalpeter" och kalkkväve å andra sidan är emellertid trots vissa skillnader icke så olikartad att några väsentliga prisskillnader dem emellan skulle kunna upprätthållas. Tullar torde därför icke ner än till någon ringa del ge skydd för produktionen av "Ljungasalpeter" i konkurrens med billigt och tullfritt norskt kalksalpeter. Även kalkkvävet utsättes för konkurrens av norsk kalksalpeter.

Såvitt vi kunna se skulld upprätthållande av tullen på "Ljungasalpetor" (ammoniumnitrat) icke kunna hindra att den norska industrien erövrade den svenska marknaden för kvävegödning. Om det genom norsk konkurrens skulld visa sig att kvävegödningsproduktionen i Sverige skulld bliva oekonomisk och därför upphöra, torde produktionen av salpetersyra och kalciunkarbid, som till huvuddelen användas som råvaror till kvävegödningsningen, komma att bedrivas i så liten skala, att den även med nuvarande (och i Annecy bundna) tullnivåer bleve oekonomisk i konkurrens med den norska produktionen.

Är ovanstående resonemang riktigt skulld etablerande av en tullunion icke öva något väsentligt inflytande för svensk kväveindustri, vilken oberoende härav — sedan den norska kapaciteten utbyggt och världsmarknaden normaliserats — skulld råka i stora svårigheter på grund av norsk konkurrens. En tullunion hindrar dock givetvis ett framtida införande av skyddstullar på kvävegödningsmedel såsom kalkkväve och kalksalpetor. Ett införande av sådana skyddstullar skulld emellertid även utan en tullunion möta stora svårigheter, då tullfriheten i Annecy är bunden och starka jordbruksintressen torde vilja bevara tullfriheten. Mot det här förda resonemanget att nuvarande tullskydd till väsentlig grad är en chinär, har från kväveindustriens sida framhållits den marknadsskyddande betydelse tullarna även i nu-

varande utformning skulle ha. Inom denna industri motsätter man sig bestämt en tullunion innefattande Norge.

Ifrågavarande produktion bedrivs dels av Stockholms Superfosfat Fabriks AB i fabriker i Ljungaverk och Stockvik, (tillverkningsvärdet för bolaget uppgår enligt Industrikalendern 1948 till 33 milj. kr av samtliga produkter; antal industriarbetare utgöra ca 1.400,) dels av Svenska Salpeterverken i fabrik i Köping (tillverkningsvärde 8 milj. kr; antal arbetare ca 200.)

Ur beredskapssynpunkt har här berörd produktion mycket stor betydelse dels som grund för sprängämnes-tillverkning, dels ock för jordbruket och därmed livsmedelsförsörjningen.

9. Jordbruk och fiske.

Utredningsmännen ha icke närmare gått in på dessa områden av näringslivet. Anledningen härtill är för jordbrukets del, att det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete enligt uppgift i sin utredning kommit till den uppfattningen att jordbruksförhållandena i Danmark samt å andra sidan Norge och Sverige äro så olikartade att även om en tullunion ingås måste viss reglering av samhandeln med jordbruksprodukter bibehållas.

Vad fisket beträffar så regleras konkurrensen mellan norska och svenska fiskarena i viss utsträckning ge-

nom särskilda avtal. I förhållande till Danmark sker en sådan reglering genom ömsesidiga kvoter i handelsavtalen. Det är sannolikt att vissa nackdelar av en tullunion skulle uppstå för den svenska fiskerinäringen. Någon undersökning av hithörande problem ha vi emellertid icke medhunnit.

Översiktlig tablå över den i vissa delar av i kap. B lämnade redogörelsen för olika branscher (varuområden).

Branscher (varuområden)	Ökade svenska leveransmöjligheter till grannländerna.		Ökat konkurrenshot på den svenska marknaden från grannländerna vid de in- bördes tullarnas bortfall.	Övriga förhållanden.
1.	2.	3.	4.	5.
1. Malmbrytning och metallindustri.				
a) Malmbrytning				Ingen direkt effekt.
b) Järn o. stål				Tullunion torde med- föra sänkt tullskydd för svensk järnhan- tering; om anti-dum- plinglag sannolikt inga större verk- ningar härav.
c) Ferrolegeringar			Sannolikt betydande norsk konkurrens betr. <u>kisel- järn</u> , som efter hand torde tilltaga. Möjligen stopp för svensk produktion.	
d) Metaller, oarbetade				Sannolikt ingen direkt effekt.
e) Metaller, halv- fabrikat.	Ökade leveransmöjlig- heter för <u>koppar-</u> och <u>mässingshalvfabrikat</u> .	Preferensställ- ning gentemot Stor- britannien ger möjlighet till öka- de leveranser av <u>koppar-</u> och <u>mässingshalvfabrikat</u> .	Viss ökad konkurrens från Norge beträffande alumi- niumhalvfabrikat, sanno- likt av mindre betydelse.	

1.	2.	3.	4.	5.
f)Järn- och metall-manufaktur, gjut-gods m.m.	Starka öknings-möjligheter, särskilt där eftersatta behov föreligga (husgeråd, matbestick, fotogen-kök etc.) men även "normal" ökningstendens (verktyg etc.)	Relativt ringa betydelse av de inbördes tullarnas bortfall. Preferensställning gentemot t.ex. Storbritannien öka avsettningsmöjligheterna.	Viss konkurrens för vissa specialprodukter från Danmark.	Området icke fullständigt undersökt.
g) Skeppsvär.				Ingen betydelse i nuvarande läge. I längden synes vissa fördelar av en tullunion utan inbördes valutarestriktioner föreligga för de svenska varven.
h) Övrig verkstads-industri.	Stora ökningsmöjligheter, särskilt där eftersatta konsumtionsbehov föreligga (symaskiner, kylskåp, dammsugare bilar och motorcyklar) men även för eftersatta investeringar i industri m.m. Även normal ökningstendens.	Relativt ringa inverkan av de inbördes tullarnas bortfall. Betr. Norge dock för del av bortfall av tullarna på motorcyklar o. cyklar m.m. Även Preferensställning gentemot t.ex. Storbritannien öka avsettningsmöjligheterna.	Konkurrensmöjligheter för den danska industrien torde öka i viss grad (t.ex. tyngre motorer, vinschar, pressar etc.)	Området icke fullständigt undersökt.
2. Jord- och sten-industri.				I stort inga direkta verkningar.

1.	2.	3.	4.	5.
a)Porslin	Ökade avsättnings- möjligheter på Norge av alla slag av porslin, på Danmark av sani- tetsporslin.	Ytterligare öknings- möjligheter, särskilt till Norge. Ökade möjligheter att i Norge konkurrera med porslin från t.ex. Storbritannien.	Konkurrensmöjligheter för danskt porslin.	
b)Glas.	Ökade leveransmöjlig- heter omedelbart. På längre sikt svårt bedöma.	Särskilt betr. Norge sannolikt betydande exp.ökningsmöjlig- heter.		Läget ovisst på grund av pågående utbyggnads- arbeten i alla länderna.
3.Träindustri.				
a)Sågverk och hyvlerier				Inga direkta verkningar.
b)Snickeri- och möbelfabriker.				Sannolikt ringa verk- ningar.
4.Pappers- och grafisk industri.				
a)Massaindustri				Inga direkta verkningar.

1.	2.	3.	4.	5.
b)Pappersbruk och pappfabriker	Väsentliga ökningsmöjligheter till Danmark.	Preferens gentemot t.ex. finska lev. torde ytterligare öka avsättningsmöjligheterna i Danmark.		
c)Papp- och pappersvaruindustri	Vissa ökningsmöjligheter föreligga (emballage, tapeter)			Viss konkurrens från bl.a. dansk tapetindustri torde uppstå.
5.Livsmedelsindustri				
a)Allmänt				Icke undersökt.
b)Konserver och chokladindustri.	Sannolikt för vissa specialprodukter.	Sannolikt för vissa specialprodukter.	Knappast.	Märkeskonkurrens m.m. gör marknaderna relativt stabila.
6.Textil- och beklädnadsindustri	Stora krav på svensk marknad på grund av efter-satta behov, särskilt i Norge. Även normalt ökade lev. av konfektion, rayonväv, bomullsväv, vissa garner.	Ytterligare möjligheter för svenska produkter att göra sig gällande, särskilt i Norge.	Dansk konkurrens betr. yllegarner, finare trikå, finare konfektion m.m. Svårigheter för vissa svenska korsettfabriker m.m.	Vid leveranser av någon betydelse från Sverige ökas behoven av import till Sverige.
7.Läder- och gummivaruindustri				
a)garverier	Ökade leveransmöjligheter för ovanläder till Norge.	Sannolikt vissa ytterligare ökade leveransmöjligheter.	Viss dansk konkurrens betr. finare skinn.	

	1.	2.	3.	4.	5.
b)Skoindustri.	Leveransmöjligheter till Norge.	Ytterligare leveransmöjligheter till Norge, även genom preferensställning gentemot t.ex. Storbritannien och Tjeckoslovakien.		Konkurrens betr. gummiskor från Danmark. Viss sysselsättningsminskning kan befaras.	
c)Gummivaruindustri.	Ökade leveransmöjligheter för att täcka eftersatta behov. Även normalt torde ökning av lev.kunna ske.	Ökade leveransmöjligheter (jmf. även kol.5)		Ökad norsk konkurrens (betr. transportremmar o.dyl.)	Eventuellt kan den yttre tullmuren ge lägre tullskydd för svensk industri än f.n. med ökad konkurrens från engelsk industri på svenska marknaden som följd.
8.Kemisk-teknisk industri.					
a)allmänt	Vissa leveransökningar möjliga.	Ytterligare en viss ökning möjlig.		Vissa leveranser från Danmark av lacker m.m.	
b)Kväveindustri.					Kväveindustrien torde på grund av norsk konkurrens kunna råka ut för stora svårigheter - sannolikt dock oberoende av etablerande av en tullunion.
9.Fiske					Icke undersökt.

IV. Sammanfattning.

Det är oss angeläget understryka, att den här gjorda utredningen om vissa ekonomiska verkningar av att ett tullunionprojekt realiseras under de av oss antagna förutsättningarna icke gör anspråk på att täcka alla relevanta delar av det svenska näringslivet. Den torde emellertid ge ett visst underlag för en bedömning av storleksordningen av de problem som en tullunion kan föra med sig. Eftersom kvantitativa preciseringar icke kunnat åstadkommas äro ofrånkomligen de nedan sammanfattningsvis givna omdömena till en viss grad färgade av utredningsmännens personliga uppfattningar.

De expansiva möjligheterna för svenskt näringsliv anknyta i första hand till upphävandet av de kvantitativa regleringarna av den internordiska handeln. Den omedelbara effekten av en sådan åtgärd torde nämligen bli att de sedan ett tiotal år tillbaka eftersatta behoven av såväl konsumtions- som kapitalvaror i Norge och Danmark ta sig uttryck i en tillfälligtvis starkt stegrad efterfrågan på svenska varer. Det är emellertid dessutom berättigat att räkna med en även på längre sikt bestående ökad avsättning för svensk industri på den danska respektive norska marknaden.

Bortfallet av de inbördes tullarna får sannolikt mindre betydelse. De huvudsakliga verkningarna äro koncentrerade till de högförädlade produkterna. Avsättningsmöjligheterna komma att vidgas såväl för vissa industrier som helt eller delvis äro inriktade på export, som för några svenska hemmamarknadsindustrier, vilka ha en latent överkapacitet.

Den preferensställning som tullunionen skapar i förhållande till utanför stående länder på den norska respektive danska marknaden kommer att underlätta avsättningen för en del ej alltför betydelsefulla varugrupper.

Den gemensamma yttre tullmuren konstruerad enligt våra förutsättningar medför endast i enstaka fall ett ökat tullskydd, som kunde underlätta den svenska industriens läge på hemmamarkanden i förhållande till konkurrens från utanför unionen stående länder.

De svårigheter för svenskt näringsliv som tullunionen kan föra med sig äro sannolikt små, redan av det skälet, att Sverige tillämpar en så liberal importlicensgivning gentemot Norge och Danmark, att det praktiskt taget icke föreligger något hinder för införseln av varor från dessa länder. Några "eftersatta behov", jämförbara med de norska respektive danska, kunna heller icke sägas föreligga i Sverige. Några direkta ekonomiska verkningar som kunna skapa problem för Sveriges del till följd av det inbördes slopandet av de kvantitativa handelsregleringarna anse vi sålunda icke sannolika.

Riskerna för inskränkning av svensk produktion till följd av tullunionen träffa huvudsakligen branscher eller företag, som icke äro alltför ensidigt inriktade, och bör i många fall kunna elimineras genom produktionsanpassningar i specialiserande riktning. Den omfördelning av importens länderfördelning som norsk och dansk preferensställning på den svenska marknaden i förhållande till utanför unionen stående länder teoretiskt kan åstadkomma kan knappast få någon betydelse för Sveriges "terms of trade". Riskerna för ökad

utländsk konkurrens för den svenska hemmamarknadsindustrien till följd av att eventuellt sänkt svenskt tullskydd i den gemensamma yttre tullmuren äro visserligen i dagens läge icke alltför stora men kunna under friare internationella handelsförhållanden lätt förstoras.

Eftersom den svenska kväveindustrien tilldrar sig särskilt intresse kräver den här en speciell anmärkning. Industriens representanter ha hävdad att en nordisk tullunion skulle medföra stora svårigheter för den svenska kväveproduktionen. Utredningsmännen anse för sin del att även om en tullunion icke kommer till stånd, vissa svårigheter likväl kunna uppstå, så snart den norska kväveindustrien blivit utbyggd i planerad omfattning och den aktuella världsbristen på kväveämnen hävts. Kväveindustriens intressen påverkas sålunda endast i viss mån av en tullunion.

Som framgår av ovanstående sammanfattning komma de expansiva verkningarna av en tullunion (ingången under de av oss angivna förutsättningarna), att dominera. Det är emellertid utredningsmännens uppfattning att dessa icke för Sveriges del medföra några extraordinära investeringsbehov, vilka aktualisera några utländska krediter, Problemet för Sveriges del koncentrerar sig i stället till de betalningsöverskott i förhållande till Norge respektive Danmark, som kunna uppkomma. En lösning av dessa betalningsproblem ställer bl.a. krav på en samordning av den ekonomiska politiken i de tre länderna. Någon precisering härav ha utredningsmännen icke ansett falla inom ramen för utredningsuppdraget.

Som förut starkt betonats är denna utredning gjord med utgångspunkt från delvis mycket speciella förutsättningar. Avslutningsvis må därför antydast hur de ovan redovisade utredningsresultaten kunna förändras om vissa förutsättningar modifieras.

Övergångssvårigheterna vid införande av en tullunion kunna mildras om övergången får ske gradvis under en viss tidsrymd. Betydelsen av en övergångsperiod - som särskilt diskuterats inom det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete - är särskilt stor för Norge och Danmark. Dessa länder skulle härigenom kunna erhålla möjlighet att återvinna ekonomisk balans och samtidigt förberedelsevis och successivt genomföra vissa av de anpassningar, som en fullständig tullunion kräver. För svenskt näringsliv torde däremot en övergångsperiod icke vara till någon större fördel. Den omedelbara starka efterfrågan på svenska varor för täckande av eftersatta behov i Norge och Danmark skulle visserligen kunna mötas något lättare under en övergångsperiod. Någon särskild upprustningsperiod för svensk industri för att utnyttja hela den nordiska hemmamarknaden torde - möjligen med undantag för textilindustrin - icke erfordras. Anpassningsproblemen i övrigt för svensk industri torde ej vara större än att de kunna rymmas inom ramen för en normal ekonomisk utveckling.

Eftersom de långsiktiga fördelarna med en union antagas komma till stånd som en följd av konkurrensen inbordes mellan de nordiska företagen, är det uppenbart, att huvudeffekten av tullunionen försvagas om konkurrensbegränsande

Åtgärder träda i kraft samtidigt med tullunionens ingående.

Detta innebär dock icke att alla slags överenskommelser mellan de nordiska industrierna behöva ha negativ effekt, ens på längre sikt. Den med unionen åsyftade bl.a. effektivitetshöjande specialiseringen av produktionen mellan de tre länderna kan nämligen påskyndas genom medvetna åtgärder inom och mellan olika branscher. Det finns sålunda ingen anledning att hindra marknads- och produktionsuppdelande överenskommelser i strukturrationaliserande syfte. Dessa skulle nämligen kunna minska omfattningen av den produktionsinskränkning och företagsdöd, som eljset av konkurrensen kunde framtvingas och sålunda också lindra övergångssvårigheterna utan att samtidigt eftersätta de långsiktiga fördelarna med tullunionen.

Vid konstruktionen av en gemensam yttre tullmur är det måhända möjligt att icke taga nuvarande tullnivåer som utgångspunkt, utan i stället de tullnivåer, som bundits vid Annecy-förhandlingarna. Det föreligger i så fall en åtminstone teoretisk möjlighet.

Vid den praktiska konstruktionen av den yttre tullmuren torde man även kunna minska eventuella tendenser till de försämrade "terms of trade" för respektive länder, som uppkomma till följd av att importen i större utsträckning tages från de nordiska grannländerna än vad som är samhällsekonomiskt motiverat.

De allmänna och ytterst betydelsefulla modifikationer av tullunionens effekt som en förändring av de nordiska ländernas växelkurser skulle medföra, representera i och för sig ett problemkomplex av sådan storleksordning att det här ej kunnat upptagas till behandling.

över

hörda industrirepresentanter.

Järn och stål: Disp. Silverstolpe, dir. Frisell, Överingenjörerna Dahlérus och Sahlin, Jernkontoret, samt disponenterna Forsberg, Sandviken; Larson, Hofors: Wohlfart, Domnarvet; Åselius, Fagersta.

Ferrolegeringar: Ing. Drakenberg, AB Ferrolegeringar.

Metaller, järn och metallmanufaktur m.m.: Dir. Thorelli, L M Ericson; dir. Hellstedt, Separator; dir. Övergård, ASEA; dir. Hjorth, AB B A Hjorth; dir. Winqvist, Huskvarna Vapenfabrik; dir. Widell, Elektrolux; dir. Edström, Liljeholmens Kabelfabrik; dir. Jacobsson, IMO industri; kabinettskammarrh. von Heidenstem, AB Gasaccumulator; dir. Berg, Bergbolagen, Lindesberg; dir. Hedlund, AB Gense, Eskilstuna; dir. Bolander, Sveriges Järn- & Metallmanufakturforening samt dir. Nyström, Elektroindustriförbundet.

Porslinsindustri: Akt. Holm, AB Gustavsbergs Fabriker. (Uppgifter erhållna brevledes från AB Iföverken).

Glasindustri: Disp. Hemberg, Surte Glasbruk. (Uppgifter erhållna brevledes från Sv. Hushållsglasfabrikanternas förening).

Snickeri- och möbelfabriker: (Uppgifter erhållna brevledes från Träindustriernas branchorganisation och Sveriges Möbelindustriförbundet).

Massaindustri: Dir. Klingberg, Sv. Cellulosaföreningen.

Pappersbruk: Dir. Landberg, Sv. Pappersbruksföreningen.

Papp- och pappersvaruindustri: (Uppgifter erhållna brevledes från dir. Petri, AB F.A. Norstedt & Söner).

Konservindustri: disp. Throne-Holst, AB Findus.

Textil- och beklädnadsindustri: Dir. Paues, sekr:arna Ekström och Strandberg, Textilrådet. För textilindustrin: Dir. Thulin, Mölnlycke; konsul Bergh, MAB & MYA, Malmö; disp. Brodén, Jonsered; dir. Eiserman, Sv. Fören. Triåfabriker, Borås; dir. Lindström, A.Lindströms Tricotfabrik, Linköping; dir. Nilsson, AB Werner & Carlström, Göteborg. För konfektionsindustrin: Sekr. Grape, Konfektionsindustriförbundet; dir. Grahl, Sv. förenade Linnefabrikers AB; dir. Nygren, AB Elis Fischer.

Garverier: Dir. Ehrnberg, Ehrnberg & Sons Läderfabrik.

Skoidustri: Dir. Hallström, Sv. Skofabrikantföreningen och Sveriges Garveriidkares Intressentförening.

Gummivaruindustri: (Uppgifter erhållna brevledes från Trelleborgs Gummifabriks AB och Sv. Gummifabriks AB, Gislaved).

Kemisk-teknisk industri: Fil.dr. Fitger, Kemiska Industrikontoret; dir. Malmvik, Klint, Bernhardt & Co AB; ing. Grumme, AB Grumme & Son; ing. Larsson, Mo & Domsjö AB. (Uppgifter erhållna brevledes från AB Bofors; Sv. Skifferolja AB; Sv. Oljeslageri AB; A. Johnson & Co, oljeraffinaderiet Nynäs-hamn samt Skånska Attikfabriken AB.

Kväveindustri: Fil.dr. Fitger, Kemiska Industrikontoret; dir. Osvald, K.F.; dir. Rydin, Sthlms superfosfat fabriks AB.

1. Hur stor är produktionskapaciteten inom motsvarande norska och danska industrier respektive industrigrenar? Ha de möjlighet att öka sin produktion utan vidtagande av nyinvesteringar?
2. Hur förhåller sig den norska respektive danska konsumtionen på motsvarande område till den inhemska produktionen? Underförsörjning eller överkapacitet?
3. Hurudan är den inbördes relationen mellan de svenska, norska och danska produktionskostnadsnivåerna inom det område som Ni representerar? Föreligger det någon större skillnad i produktionen per arbetare och kan i så fall storleksordningen härav angivas? Är den eventuella skillnaden uttryck för olikheter i produktionsapparatens effektivitet respektive graden av mekanisering?
4. Hur stort är det aktuella handelsutbytet med Norge och Danmark av de för Edert produktionsområde mest representativa varorna? (Härmed avses uppgifter utöver dem som äro publicerade i offentlig statistik).
5. Finnas latent möjligheter till ökad export av produkter inom Edert produktionsområde till Norge respektive Danmark?

6. Finnas latent möjligheter till ökad import av produkter från motsvarande industrier i Norge och Danmark?

Om Sverige, Norge och Danmark ingå en tullunion, som å ena sidan innebär ett samtidigt borttagande av de kvantitativa handelsregleringarna och tullmurarna inbördes och å andra sidan medför en gemensam yttre tullmur:

7. I vilken utsträckning kan då Eder industris avsättningsmöjligheter väntas öka på den norska respektive danska

marknaden som en följd av:

- a) de kvantitativa regleringarnas slopande inbördes mellan de nordiska länderna
- b) upphävandet av tullmurarna mellan Sverige, Norge och Danmark och den därmed ökade konkurrenskraften med de norska respektive danska industrierna
- c) en eventuell preferensställning i förhållande till de utanför unionen stående länderna.

8. Kan förbättrade avsättningsmöjligheter på den nordiska marknaden i och för sig möjliggöra en ökad effektivitet inom Edert näringsområde, exempelvis på grund av längre serier etc. Erfordras särskilda investeringar härför? - Kräves för eventuella dylika investeringar import av maskiner, exempelvis från dollarområdet?

9. I vilken omfattning kan man i en tullunion emotse ökad konkurrens med Eder industri från norsk respektive dansk industri till följd av:

- a) de kvantitativa regleringarnas slopande inbördes mellan de nordiska länderna
- b) upphävandet av tullmurarna mellan Sverige, Norge och Danmark och den därmed ökade konkurrenskraften från de norska respektive danska industrierna.

10. Om konkurrens hot emotses, kan detta:

- a) väntas medföra driftsnedläggelser, arbetslöshet?
- b) kan hotet mötas med extra rationalisering inom Edert näringsområde bl.a. genom en mer specialiserad produktionsinriktning?

Bil. 2

I och för utredningen har anlitats:
Aktuarien A. Kristensson, Amanuens Rune
Hellberg samt Kammarskrivaren Y. Wickberg.

Exkurs angående "normalt jämviktsläge" som utgångsläge för tullunionen.

Inledningsvis har i mera allmänna ordalag talats om att den situation i vilken tullunionen införes måste karakteriseras av ett visst mått av allmän ekonomisk jämvikt i samtliga länder för att unionen över huvud taget skall kunna tjäna sitt syfte. Då hithörande problem torde bli av största praktiska betydelse förtjäna de en närmare principiell diskussion. Kravet på inre och yttre balans ställes, emedan en dylik liktydigt mera kvantitativa handelsrestriktioner realiter ej behöva förekomma.¹⁾ Men i den mån jämvikt icke föreligger uppkommer både som en utredningsteknisk och som en praktisk politisk fråga: på vilken nivå skall den normala jämvikten tänkas etablerad i respektive länder. Intresset koncentrerar sig här kring innebörden av begreppet "eftersatta behov", eftersom de kunna betraktas som roten och upphovet till den fundamentala bristen i t.ex. Norges ekonomi. Ett inflationstryck som endast ger uttryck för försök att på en gång höja såväl den aktuella konsumtionsstandarden som investeringarna för framtiden utöver vad landet normalt kan producera (+ eventuella reserver och krediter) kan icke anses ge uttryck för förekomsten av "eftersatta behov" och bör kunna hävas genom en lämplig ekonomisk politik, utan att man varaktigt tillgriper ransoneringar och generella restriktioner. De "eftersatta behoven" böra å ena sidan vara av engångsnatur, d.v.s. sedan de fyllts skall förbrukningen kunna återtaga en "normal" utvecklingstakt. Å andra sidan måste de aktuella förhållandena för att storleken av de "eftersatta behoven" skall kunna bestämmas, sättas i relation till en viss hypotetisk

1) Det kan tänkas att vissa former av handelsrestriktioner användas för att temporärt åstadkomma en lämplig länderfördelning av utrikeshandeln, så länge full internationell konvertibilitet ej råder.

eller tidigare realiserad standard för såväl konsumtions- som produktionsutrustning. Denna standard kan icke bestämmas på rent teoretisk grund utan blir alltid till stor del godtycklig. Några synpunkter må dock här anföras. Det förefaller rimligt att jämförelsestandarderna i intetdera fallen (alltså varken vad beträffar konsumtionsstandarderna eller produktionsutrustningens standard), sättes lägre än den högsta tidigare uppnådda, t.ex. förkrigstidens standard. Politiska och psykologiska skäl kunna vad beträffar konsumtionsbehoven möjligen motivera att den sättes något högre. Om den reala nationalinkomsten är större än tidigare är det ju i och för sig normalt att konsumtionen totalt och på olika områden stiger i takt därmed. Eftersatta investeringsbehov och utbyggnadsplaner kunna emellertid göra en större investeringskvot än normalt, önskvärd under en övergångstid och denna kan eventuellt ej åstadkommas annat än genom restriktioner och/eller fortgående inflation. Under denna tid kan man då med skäl tala om tillfälligt eftersatta konsumtionsbehov.

Vad beträffar eftersatta investeringsbehov kan det eventuellt hävdas att den nivå för landets produktionsutrustning, utifrån vilken eftersatta behov skall bestämmas, bör väljas med hänsyn till den "normala" utvecklingstakt i näringslivet som skulle ägt rum därest icke kriget kommit emellan eller att det försprång som Sverige har i industriell utveckling framför Danmark och Norge först skall inhämtas. Utan att taga ställning till denna fråga som till stor del är av parapolitisk natur, förtjänar det att påpekas att de ekonomiska fördelarna av en tullunion för de nordiska länderna icke direkt avhänger av den absoluta utvecklingsnivå som deltagarländernas näringsliv står på. Det är visserligen sannolikt att det framför allt är de högförädlade industrierna som få de största omedelbara fördelarna av den utvidgning av "hemmamarknaden" som tullunionen ger och att därför ett land som Sverige har relativt mer att vinna än Danmark och Norge. Men detta

innebär ju icke att tullunionen behöver vara till nackdel för de senare. All sannolikhet talar för att även Norge på längre sikt får betydande fördelar. Endast om det kan visas att Norge med givna resurser inklusive kreditmöjligheter kan uppnå en hastigare framstegstakt på längre sikt genom att icke ingå i en tullunion och alltså utveckla sitt näringsliv i skydd av tullar mot de övriga nordiska länderna, föreligger samhällsekonomiska skäl att motsätta sig införandet av tullunionen.

Kravet på "normalt jämviktsläge" i de nordiska länderna som utgångspunkt för en effektiv tullunion har således intet med det krav på utjämning av eventuella försprång mellan deltagarländerna att göra utan avser endast att produktions- och konsumtionsstrukturen skall kunna betraktas som normal, så att en såvitt möjligt rättvisande bild erhålles av de förändringar av varuströmmarna och därmed sammanhängande anpassningskrav som införandet av en tullunion ställer på respektive länders näringsliv. Tillbakasättandet av den norska hemmaindustrien till förmån för utvecklingen av export- och basindustrierna är väl delvis uttryck för en dylik tillfällig snedvridning vilken sammanhänger med det i förhållande till aktuella behov alltför trånga investeringsutrymmet, som nödvändiggjort en successiv återuppbyggnad av Norge. Denna snedvridning är då också av tillfällig abnorm karaktär och kommer efter hand att övervinnas och försvinna. Det kan varken vara ett svenskt, norskt eller nordiskt intresse att stora delar av denna industri eventuellt slås ut i konkurrensen med den svenska, därför att den tillfälligtvis arbetar med låg effektivitet. Det måste betonas, att bestämningen av det normala alltid kommer att infatta godtycklighet i praktiken och i en förhandlingsfråga. Så mycket kan dock sägas, att till ju högre nivå det normala jämviktsläget kan etableras, ju större bli kostnaderna att nå till en punkt, där tullunionen slutgiltigt kan genomföras. Visserligen kan återuppbyggnaden och upprust-

ningen av t.ex. det norska näringslivet som skall föregå tullunionen ske under hänsynstagande till de förhållanden som kommer att råda efter unionen, varför den slutliga anpassningen till denna blir betydligt mindre i Norge, Men dels är ju konkurrensens slutliga resultat svårt att förutse, och det är ju huvudsakligen genom den som den ökade effektiviteten skall komma till stånd, och dels förutsätter det, att beslut om tullunionen fattas långt innan den föres ut i verkligheten.